

FINANSTILSYNET
THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Resultatrapport for finansforetak

1.-3. kvartal 2016

Dato:
17.11.2016

Innhold

INNHold	3
1 HOVEDINNTRYKK	4
2 MAKROØKONOMISK BAKGRUNN	5
3 NORSKE OG NORDISKE FINANSKONSERN	8
NORSKE FINANSKONSERN	8
NORDISKE FINANSKONSERN	9
4 KREDITTINSTITUSJONER OG FINANSIERINGSFORETAK	12
BANKER	12
FINANSIERINGSFORETAK	21
FORBRUKSLÅN	24
5 FORSIKRING	25
LIVSFORSIKRINGSFORETAK	25
SKADEFORSIKRINGSFORETAK	28
6 RESULTAT OG BALANSE FOR HVER BRANSJE	31
7 TABELLER FOR GRUPPER AV BANKER	36

Redaksjonen ble avsluttet 17. november 2016. Alle tall er foreløpige, og det tas forbehold om endringer.

Kilde for alle tall er Finanstilsynet, så fremt annet ikke er angitt.

1 Hovedinntrykk

Bankenes resultater etter tre kvartaler var svekket sammenlignet med samme periode i 2015. I forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital sank resultat før skatt fra 1,2 til 1,1 prosent, mens egenkapitalavkastningen ble redusert med nær halvannet prosentpoeng, til 11,2 prosent. Hovedårsaken til resultatnedgangen var høyere tap på utlån. Betydelige tap på utlån til oljerelaterte næringer i flere av de store bankene medførte at tapsnivået for bankene samlet tilsvarte 0,37 prosent av utlånsvolumet, mot 0,13 prosent ett år tidligere. Mellomstore og mindre banker, som i svært begrenset grad er direkte eksponert mot oljerelaterte næringer hadde kun en svak økning i utlånstap så langt i år. Bankenes netto renteinntekter viste bedring sammenlignet med året før, i hovedsak som følge av lavere finansieringskostnader, både på verdipapir- og innskuddsfinansiering. Den gjennomsnittlige utlånsrenten har sunket betraktelig det siste året, særlig for utlån til personkunder. Kostnadsveksten i bankene var lavere enn inntektsveksten siste år, som gjorde at kostnad/inntektsnivået gikk ned med nær tre prosentpoeng til 44,7 prosent. Om lag halvparten av denne nedgangen forklares av at de fleste norske banker fikk betydelige gevinster på salg av eierinteresser i Visa Europe. Utlånsveksten i norske banker var 2,9 prosent de siste 12 måneder. Vekstraten har sunket de tre siste kvartalene, i hovedsak som følge av redusert utlånsvekst til bedrifter, til dels også påvirket av styrket kronekurs. Bankenes vekst i utlån til personkunder har vært stabilt høy de siste årene, og var 7,0 prosent ved utgangen av september.

Finansieringsforetakene bedret resultatene noe sammenlignet med ett år tidligere, i hovedsak som følge av lavere utlånstap. Foretakene som gruppe oppnådde en egenkapitalavkastning på 13,1 prosent, 0,2 prosentpoeng høyere enn i samme periode i fjor. Veksten i forbrukslån til norske kunder økte ytterligere i tredje kvartal og var betydelig høyere enn generell kredittvekst, med 13,2 prosent. Tapene på forbrukslån tilsvarte 1,9 prosent av utlån etter tre kvartaler, nær uendret fra samme periode i 2015.

Livsforsikringsforetakene fikk et resultat før skatt på 5,8 mrd. kroner (0,6 prosent av GFK) i de tre første kvartalene i 2016, som var om lag det samme nivået som året før. Bokført avkastning i kollektivporteføljen, som i hovedsak består av kontrakter med årlig garantert avkastning, var 4,9 prosent (annualisert), en økning fra 3,7 prosent i samme periode i fjor. Verdijustert kapitalavkastning, som også inkluderer urealiserte verdiendringer, økte fra 3,1 prosent (annualisert) i første til tredje kvartal 2015 til 5,4 prosent i samme periode i 2016. Rentefall har bidratt til reduserte renteinntekter, men samtidig økt verdi på obligasjonsporteføljen. Over tid vil imidlertid lave renter og reinvestering i obligasjonsporteføljen bidra til press på foretakenes avkastning. Det har kun vært mindre endringer i sammensetningen av investeringene i kollektivporteføljen det siste året, med unntak av en økning i utlån og fordringer til amortisert kost, hovedsakelig gjennom økte boliglån.

Skadeforsikringsforetakene (uten captives) hadde et resultat før skatt på 7,3 mrd. kroner i første til tredje kvartal 2016, mot 5 mrd. kroner i samme periode året før. Det er en økning på 6,5 prosentpoeng til 23,7 prosent av premieinntektene. Økte finansinntekter bidrar i hovedsak til bedringen i resultatet. Combined ratio var 86,5 prosent for skadeforsikringsforetakene samlet i de tre første kvartalene i 2016, en bedring på 0,5 prosentpoeng sammenlignet med samme periode i fjor.

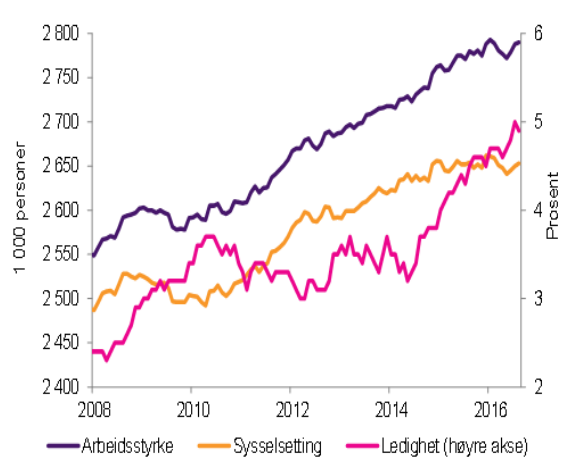
2 Makroøkonomisk bakgrunn

Norsk økonomi

Norsk økonomi er preget av svak utvikling i oljerelatert virksomhet, men dette har så langt hatt moderat effekt på øvrig næringsliv. Etter en svak nedgang i annet halvår 2015, steg BNP Fastlands-Norge moderat i de tre første kvartalene i 2016. Til tross for bedret konkurransekraft for norske bedrifter er eksport av tradisjonelle varer redusert i 2016, særlig som følge av nedgang i investeringsetterspørsel fra olje- og gassprodusenter internasjonalt. Næringsinvesteringene har snudd i 2016 fra nedgang til moderat oppgang. Lave renter har bidratt til å holde veksten i privat konsum oppe.

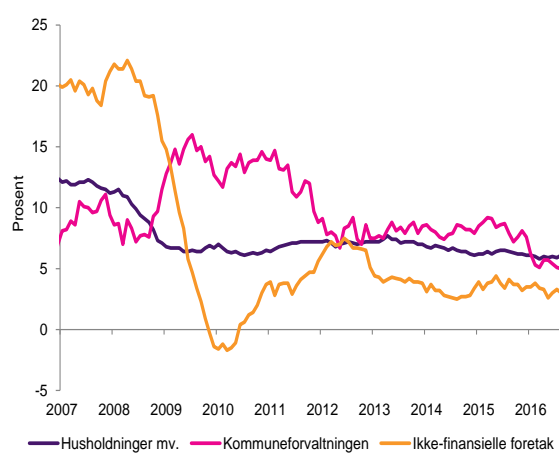
Konjunkturedgangen har ledet til økt arbeidsledighet, se figur 2.1. Målt ved Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU) var arbeidsledigheten 4,9 prosent i august 2016. Den svake kronkursen og økte arbeidsledigheten har bidratt til lavere netto innvandring, og dermed svakere utvikling i arbeidsstyrken de siste kvartalene. Det er betydelige regionale forskjeller, som gjenspeiler todelingen i norsk økonomi.

Figur 2.1: Arbeidsmarkedet (sesongjustert)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.2: Innenl. kredittvekst (K2), 12-mnd. vekst

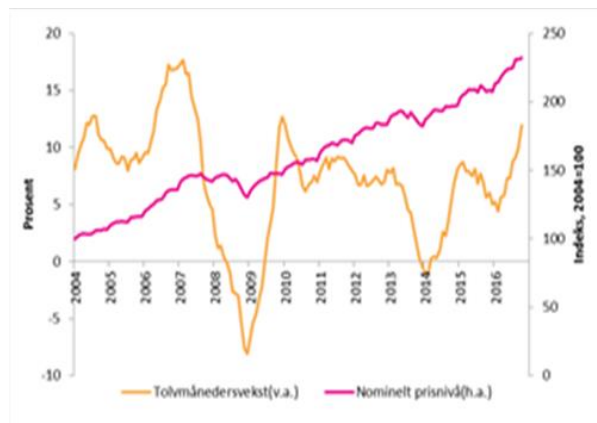
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tolv månedersveksten i den innenlandske kreditten til publikum (K2) gikk ned fra 5,4 prosent i desember 2015 til 5,1 prosent i september 2016. Nedgangen var særlig sterk i kredittveksten til kommuneforvaltningene (1,2 prosentpoeng), se figur 2.2. I samme periode gikk veksten i kreditt fra innenlandske kilder til ikke-finansielle foretak ned 0,7 prosentpoeng, mens den innenlandske kredittveksten til husholdningene var uforandret på 6,1 prosent. Kredittveksten til husholdningene var ved utgangen av september fortsatt sterk, og vesentlig sterkere enn husholdningenes inntektsvekst.

Prisene på brukte boliger var ifølge Eiendom Norges boligprisstatistikk 12,1 prosent høyere ved utgangen av oktober enn ved utgangen av 2015, se figur 2.3. I oktober var tolv månedersveksten 12,0 prosent. Det er store regionale forskjeller, med særlig sterk vekst i Oslo, og negativ tolv månedersvekst i Stavanger. Omsetningstiden rapporteres i gjennomsnitt å være 34 dager i oktober 2016, som er det samme som i oktober

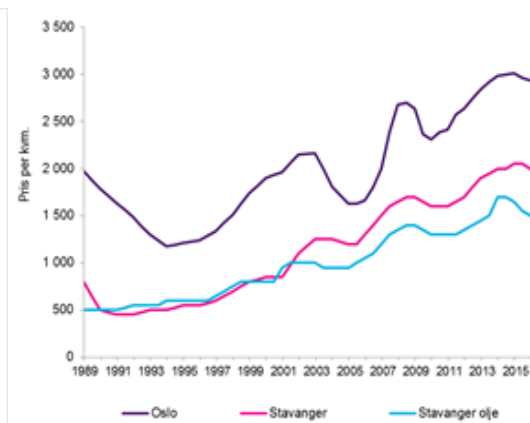
2015. Det er markante regionale forskjeller i utviklingen i omsetningstid. Omsetningen, målt i antall solgte boligenheter, har hittil i år gått noe tilbake sammenliknet med rekordåret 2015, men er høyere enn omsetningen rapportert for de øvrige årene tilbake til 2007.

Figur 2.3: Boligpriser

Kilder: Eiendom Norge, FINN og Eiendomsverdi AS

Figur 2.4 Leiepriser på kontorlokaler

Kilde: OPAK

I første halvår 2016 har kontorleieprisene i de fleste store byene vært uendret eller falt svakt. I Oslo var leieprisene uendret for de fleste områdene i første halvår 2016, og tendensen har fortsatt inn i andre halvår, se figur 2.4. I Stavanger har leieprisene falt ytterligere, spesielt i områder dominert av oljerelatert næringsvirksomhet. Omsetningen av forretningseiendommer økte betydelig gjennom 2015, og verdien av eiendomstransaksjoner over 50 mill. kroner ble 130 mrd. kroner i 2015. Lavere omsetning i 2016 sammenliknet med året før kan forklares med redusert aktivitet fra internasjonale investorer og lavere tilbud av gode investeringsobjekter med god beliggenhet og sikre leietagere. Per september 2016 er verdien av eiendomstransaksjoner over 50 millioner om lag 42 milliarder kroner.

Aksje- og rentemarkeder

Markedsuro preget verdipapirmarkedene i begynnelsen av 2016 og i perioden rundt Storbritannias avstemning om fortsatt EU-medlemskap (Brexit). Avstemningen ga kraftige markedsutslag, med økt markedsvolatilitet, fall i renten på sikre statsobligasjoner, svekkelse av britiske pund og fall i aksjeindekser i mange land. Selv om markedsuroen avtok ganske raskt, førte Brexit til økt usikkerhet om vekstutsiktene i Europa. Det styrket troen på at rentene ville forbli lave i en lengre periode, og kortsiktige renter falt. Bank of England reduserte 4. august styringsrenten til 0,25 prosent, utvidet sitt program for kjøp av statsobligasjoner og etablerte et program for kjøp av foretaksobligasjoner.

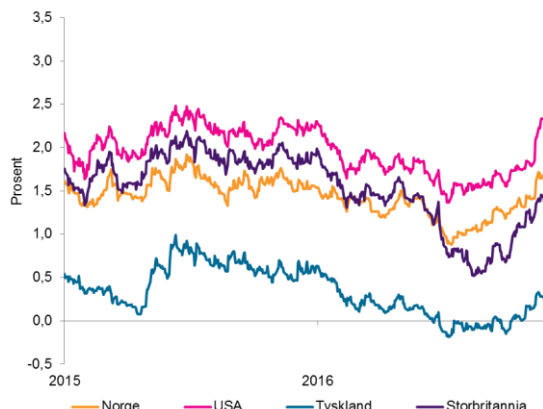
Aksjemarkedene falt betydelig i forbindelse med markedsuroen i begynnelsen av året, men har tatt seg opp i tiden etterpå, se figur 2.5. Uroen som oppsto i etterkant av Brexit ga kortvarig fall i aksjemarkedene, særlig i Europa. Økt oljepris og utsikter til varig lave renter kan forklare noe av økningen i aksjeprisene gjennom året. Mens amerikanske aksjeindekser har nådd nye toppnoteringer i høst, er utviklingen noe svakere for europeiske aksjeindekser. Avkastningen på aksjer notert på Oslo Børs er hittil i 2016 svakt positiv.

Figur 2.5: Aksjeindekser utvalgte land

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Figur 2.6: Rente på 10-årige statsobligasjoner

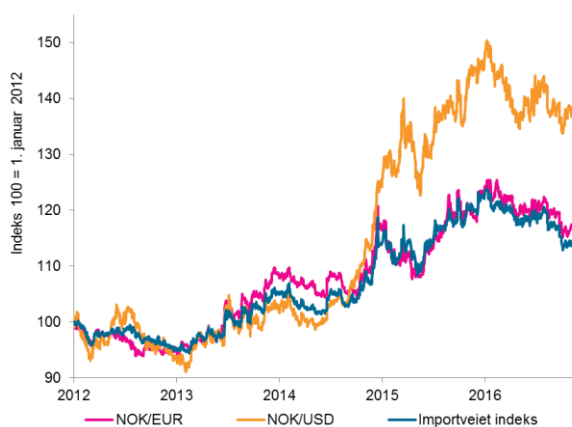

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Rentene på statsobligasjoner med lang løpetid falt ytterligere gjennom første halvår 2016 til rekordlave nivåer, se figur 2.6. I perioden rundt Brexit økte etterspørselen etter sikre statsobligasjoner og rentene falt. Ettersom risikoaversjonen avtok utover sommeren, økte langsiktige renter. Økningen har fortsatt gjennom høsten, særlig for amerikanske statsrenter etter presidentvalget i USA

Den norske kronen har styrket seg med 7 prosent hittil i 2016, målt ved den importveide valutakursindeksen, se figur 2.7. Styrkingen må ses i sammenheng med oppgangen i oljeprisen. Kronen er likevel om lag 12 prosent svakere enn da oljepriset startet sommeren 2014.

Figur 2.7: Valutakursutvikling

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Tabell 2.1: Utviklingen i verdipapir- og valutamarkedet. Endring i prosent (aksjer og valuta) og basispunkter (renter)

		Nivå	Endring i prosent og prosentpoeng		
		07.nov.16	3.kv.16	1.-3.kv.16	Hittil 4.kv.16
Aksje	Norge		1,6	0,8	1,8
	USA		4,1	7,8	-1,7
	Euroområdet		6,6	-2,6	-0,4
	Verden		5,0	6,1	-2,2
	Japan		7,4	-13,4	2,7
Stat 10 år	Norge	1,42	0,23	-0,30	0,18
	USA	1,83	0,11	-0,67	0,22
	Tyskland	0,15	0,01	-0,75	0,27
Pengemarked, 3 mnd	Norge	1,07	0,14	0,02	-0,08
	USA	0,89	0,20	0,24	0,03
	Euroområdet	-0,31	-0,02	-0,17	-0,01
Swap NOK	2 år	1,20	0,32	0,29	-0,01
	5 år	1,36	0,30	-0,01	0,12
	10 år	1,68	0,13	-0,39	0,21
Valuta	EURNOK	9,11	-3,4	-6,6	1,4
	USDNOK	8,25	-4,5	-9,7	3,3
	I44	102,10	-3,9	-7,8	0,5

3 Norske og nordiske finanskonsern

Norske finanskonsern

De største norskeide finanskonsernene, vist i tabell 3.1, er aktører innenfor de fleste delene av finanssektoren. DNB ASA er det største norske finanskonsernet med en forvaltningskapital på 2 651 mrd. kroner ved utgangen av tredje kvartal 2016. Blant de forsikringsdominerte konsernene¹ er KLP-konsernet størst med en forvaltningskapital på 589 mrd. kroner.

Tabell 3.1: Resultat før skatt og egenkapitalavkastning for norskeide finanskonsern*

	1.-3. kvartal 2016			1.-3. kvartal 2015		
	Mill. kr.	% av GFK	EK-avkastn.	Mill. kr.	% av GFK	EK-avkastn.
DNB ASA	17 743	0,9 %	9,9 %	24 039	1,2 %	14,3 %
Storebrand ASA	1 690	0,4 %	9,1 %	768	0,2 %	4,9 %
SpareBank 1 Gruppen	1 439	3,2 %	17,1 %	1 225	2,9 %	16,8 %
KLP-konsernet	2 085	0,5 %	9,8 %	1 889	0,5 %	10,1 %
Gjensidige Forsikring ASA	4 834	4,9 %	21,7 %	3 579	4,0 %	15,8 %

Kilder: Delårsrapporter. For KLP-konsernet er egenkapitalavkastningen beregnet av Finanstilsynet.

* Prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital og egenkapitalavkastning er annualisert.

DNB ASA hadde et resultat på 0,9 prosent av forvaltningskapitalen etter de tre første kvartalene av 2016, hvilket er en reduksjon på 0,3 prosentpoeng fra tilsvarende periode i 2015. Økte nedskrivninger på utlån blant større bedriftskunder, spesielt innen olje og shipping, var den viktigste årsaken til reduksjonen i resultatet. Totale utlånstap var 5 mrd. kroner høyere enn året før, og tilsvarte 0,5 prosent (annualisert) av utlån. Samtidig ble renteinntektene redusert som følge av lavere utlånsmarginer. DNB ASA hadde en egenkapitalavkastning på 9,9 prosent, en reduksjon på 4,4 prosentpoeng fra tredje kvartal i 2015.

Storebrand ASA hadde et resultat på 0,4 prosent av forvaltningskapitalen etter de tre første kvartalene av 2016, en bedring på 0,2 prosentpoeng fra tilsvarende periode i fjor. Økt finansresultat i årets tre første kvartaler samt oppreservering for langt liv i samme periode i fjor bidro til bedringen av resultatet. Egenkapitalavkastningen for Storebrand ASA var på 9,1 prosent, en økning på 4,2 prosentpoeng fra tredje kvartal 2015.

Sparebank 1 Gruppens resultat før skatt, som ikke inkluderer eierbankenes resultater, økte med 0,3 prosentpoeng til 3,2 prosent av forvaltningskapitalen. I overkant av halvparten av resultatet i Sparebank 1 Gruppen skriver seg fra Sparebank 1 Skadeforsikring. Økte finansinntekter bidro til bedring i resultatet i livsforsikringsvirksomheten mens lavere avviklingsgevinster og høyere pensjonsforpliktelse enn tidligere beregnet bidro til et svakere resultat i skadeforsikringsvirksomheten sammenlignet med samme periode i fjor. Egenkapitalavkastningen for Sparebank 1 Gruppen var på 17,1 prosent, en økning på 0,3 prosentpoeng.

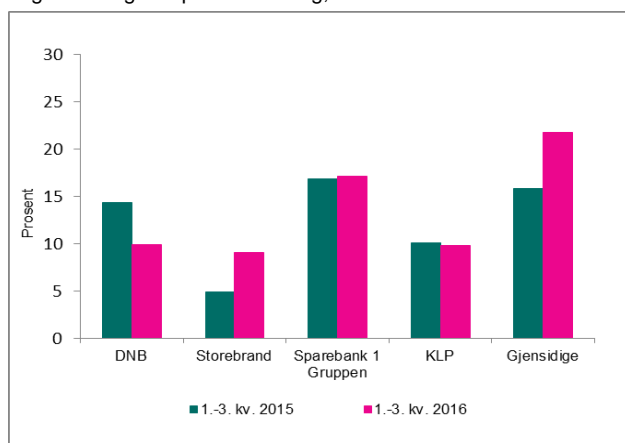
¹ Storebrand ASA, Sparebank 1 Gruppen, KLP og Gjensidige Forsikring ASA

KLP-konsernet hadde et resultat på 0,5 prosent av forvaltningskapitalen etter de tre første kvartalene av 2016, hvilket var uendret sammenlignet med tilsvarende periode i 2015. Den verdjusterte avkastningen i kollektivporteføljen var på 4,4 prosent, en økning på 2,4 prosentpoeng, som følge av økt avkastning på aksjer og omløpsobligasjoner. Samtidig økte tilførte midler til forsikringskundene, inkludert avsetninger til kursreguleringsfondet i livsforsikring, hvilket hadde en negativ effekt på resultat før skatt. KLP-konsernet hadde en egenkapitalavkastning på 9,8 prosent, en reduksjon på 0,3 prosentpoeng sammenlignet med samme periode i 2015.

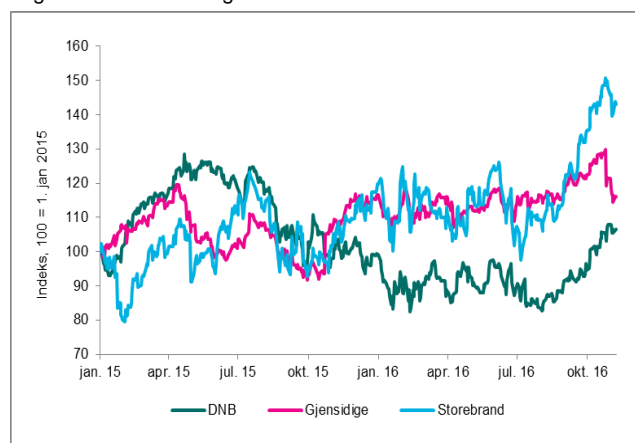
Gjensidige Forsikring ASA hadde et resultat på 4,9 prosent av forvaltningskapitalen de tre første kvartalene 2016, en bedring på 0,9 prosentpoeng fra samme periode i fjor. Premievekst på 6,2 prosent samt lavere driftskostnader som følge av en endring i ytelsesordningen i første kvartal bidro til bedringen i resultatet. Egenkapitalavkastningen økte med 5,9 prosentpoeng til 21,7 prosent.

Figur 3.1: Egenkapitalavkastning, annualisert

Kilder: Delårsrapporter. For KLP er egenkapitalavkastningen beregnet av Finanstilsynet.

Figur 3.2: Børsutvikling for norske finanskonsern

Kilde: Thomson Reuters Datastream

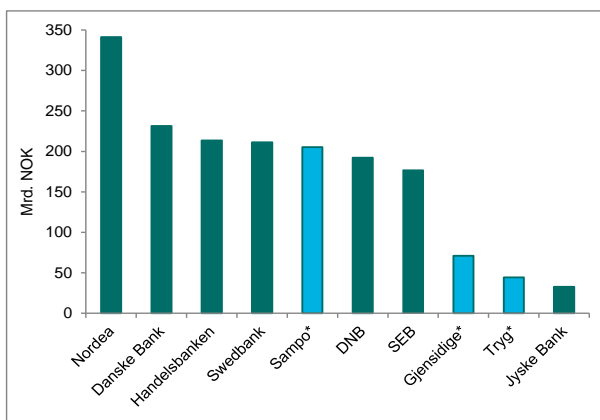
Ved utgangen av tredje kvartal var aksjekursutviklingen positiv for Gjensidige Forsikring ASA og Storebrand ASA med en økning på henholdsvis 5 prosent og 13 prosent siden utgangen av 2015. Aksjekursen til DNB ASA hadde en nedgang på 5 prosent i samme periode. Siden utgangen av 2015 og frem til 8. november har aksjekursen til DNB imidlertid styrket seg med 7 prosent. Aksjekursen til Gjensidige Forsikring ASA har blitt svekket med 0,3 prosent i samme periode mens aksjekursen til Storebrand ASA har styrket seg med 20 prosent.

Nordiske finanskonsern

Nordea er det største nordiske finanskonsernet, og er også en global systemviktig institusjon, med om lag 5 900 mrd. norske kroner i forvaltningskapital ved utgangen av tredje kvartal 2016. Markedsverdien var 341 mrd. kroner per 3. november 2016. DNB var det sjette største konsernet med en markedsverdi på 192 mrd. kroner og en forvaltningskapital på 2 651 mrd. kroner. Sju av de ti største finanskonsernene i Norden er bankdominerte, og sju av de åtte største har virksomhet i Norge.

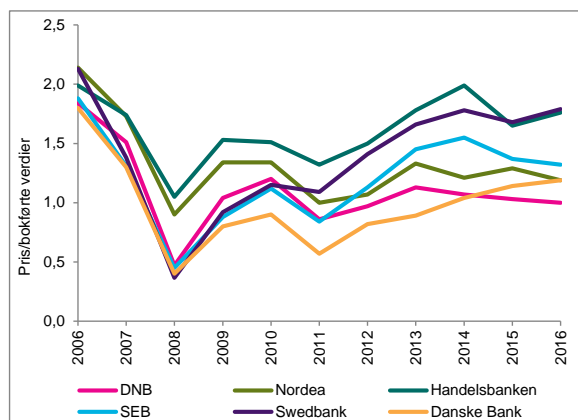
Figur 3.3: Markedsverdi nordiske finanskonsern

Figur 3.4: Pris/bokført verdi

Kilde: J.P. Morgan, 3. november 2016

*Sampo, Gjensidige og Tryg er forsikringsdominert

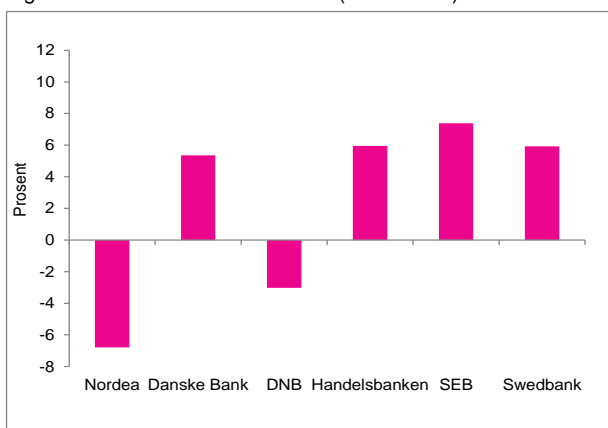

Kilde: J.P. Morgan, 3. november 2016

Swedbank og Handelsbankens aksjer har de siste årene vært høyest verdsatt av nordiske bankaksjer i forhold til bokførte verdier (P/B). Det har vært forholdsvis små variasjoner for de enkelte bankene så langt i 2016. Målt ved markedsverdi i forhold til løpende inntjening (P/E), var Danske Bank lavest verdsatt til en børskurs på 11,0 ganger inntjeningen, mens Handelsbanken lå høyest med en børskurs på 14,6. Gjennomsnittlig børskurs for de store nordiske bankene var 11,9 ganger inntjeningen.

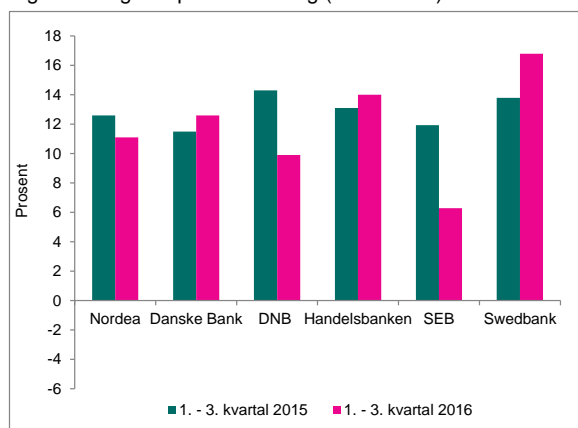
Nordea og DNB hadde en reduksjon i utlån til kunder sammenlignet med ett år tilbake, se figur 3.5. Utviklingen i DNB er påvirket av reklassifisering av Baltikumporteføljen som forberedelse til sammenslåingen av virksomheten til DNB og Nordea i de baltiske landene. For de fire øvrige konsernene lå utlansveksten mellom fem og sju prosent siste tolv måneder. Nordea, DNB og SEB hadde en nedgang i egenkapitalavkastningen sammenlignet med samme periode i fjor, se figur 3.6. Den lave egenkapitalavkastningen i SEB skyldtes av- og nedskrivninger på materielle og immaterielle eiendeler i første kvartal i år. Høyest egenkapitalavkastning hadde Swedbank med 16,8 prosent.

Figur 3.5: Utlånsvekst 12 måneder (lokal valuta)

Kilde: Kvartalsrapporter

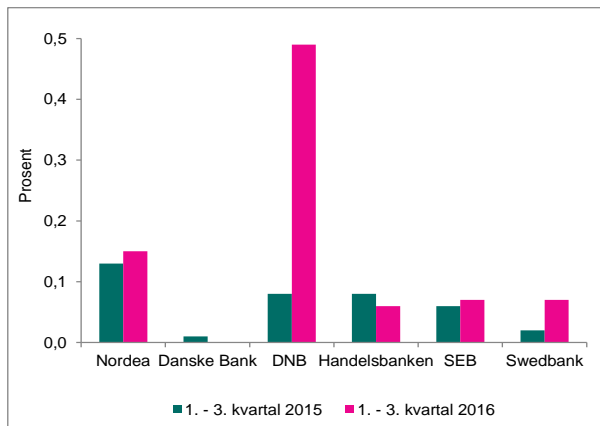
Figur 3.6: Egenkapitalavkastning (annualisert)

Kilde: Kvartalsrapporter

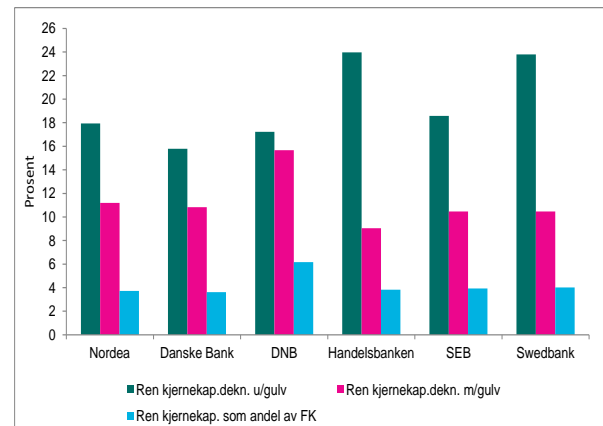
Med unntak av DNB var utlånstapene lave etter tre kvartaler i 2016, se figur 3.7. DNB hadde en tapsprosent på 0,49 prosent, mot 0,08 prosent i samme periode i fjor. Det var en økning i både individuelle nedskrivninger på utlån og gruppenedskrivninger. Tapene er i stor grad tap knyttet til engasjementer i oljerelatert virksomhet og shipping.

Figur 3.7: Tap på utlån i prosent av utlån (annualisert)

Kilde: Kvartalsrapporter

Figur 3.8: Ren kjernekapitaldekning per 30.09.2016

Kilde: Kvartalsrapporter

DNB hadde høyest ren kjernekapitaldekning (med Basel I-gulv) ved utgangen av tredje kvartal 2016 med 15,7 prosent. Differansen mellom ren kjernekapitaldekning med og uten gulv på beregningsgrunnlaget, varierte fra 1,5 prosentpoeng i DNB til 14,9 prosentpoeng i Handelsbanken. Forskjellene er klart størst for de svenske konsernene, se figur 3.8. DNB hadde høyest ren kjernekapital som andel av forvaltningskapitalen med 6,2 prosent.

4 Kredittinstitusjoner og finansieringsforetak

Banker

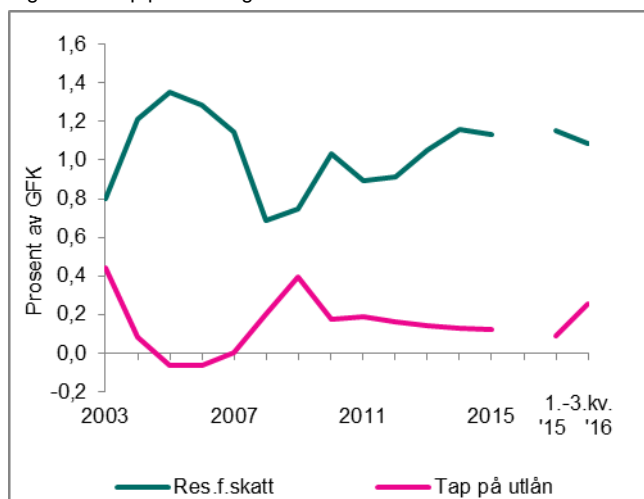
- Nedgang i resultat som følge av betydelige utlånstap i enkelte større banker
- Stabilt høy utlånsvekst til personkunder, mens utlånsveksten til bedrifter er lav
- Økt vekst i forbrukslån

Omtalen nedenfor tar for seg utviklingen i samtlige 126 norske banker. For banker som er finanskonsern benyttes regnskapstall for bankkonsern, for øvrige banker benyttes morbanktall. Når resultatposter sees i forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital, eller utlån, er prosentatsene annualisert. Vekstrater gjelder siste de 12 måneder, såfremt ikke annet er angitt. Det vises utvikling for tre grupper av banker: de åtte større bankene (DNB Bank, Nordea Bank Norge og de seks store regionsparebankene, som utgjør 77 prosent av samlet forvaltningskapital i norske banker), mellomstore banker (24 banker med mer enn 10 mrd. kroner i forvaltningskapital, som utgjør 16 prosent av total forvaltningskapital) og mindre banker (94 banker med mindre enn 10 mrd. kroner i forvaltningskapital, som utgjør 7 prosent av total forvaltningskapital).

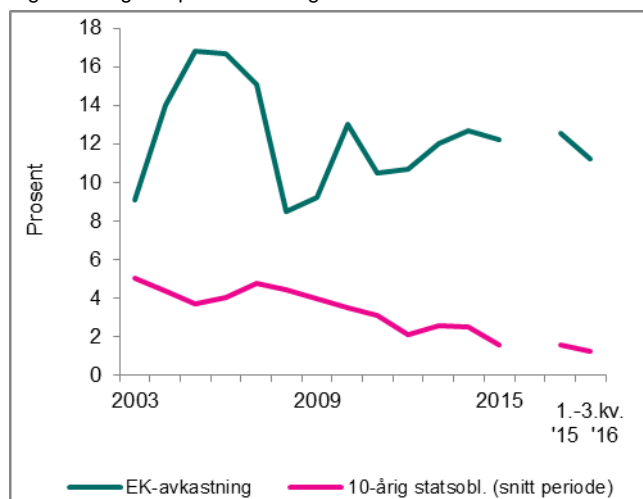
Resultat

Bankene samlet viste et svakere resultat etter tre kvartaler enn i samme periode året før. I forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK) sank resultat før skatt fra 1,2 til 1,1 prosent, se figur 4.1. Egenkapitalavkastningen sank til 11,2 prosent, se figur 4.2. Hovedårsaken til resultatnedgangen var betydelig høyere tap på utlån, i hovedsak for noen av de største bankene. De fleste norske banker regnskapsførte gevinster på salg av eierinteresser i Visa Europe i første halvår, noe som bidro til å bremse resultatnedgangen sammenlignet med året før.

Figur 4.1: Tap på utlån og resultat før skatt

Figur 4.2: Egenkapitalavkastning

Kilde: Norges Bank (statsobligasjonsrente)

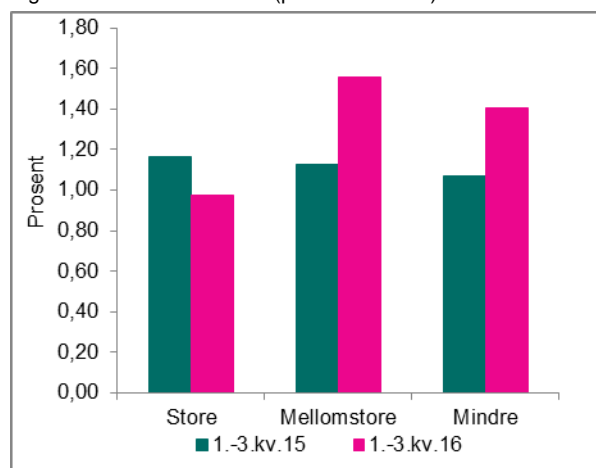
Resultatnedgangen fra året før skyldtes særlig gruppen av de større bankene, som hadde en reduksjon i egenkapitalavkastning på i overkant av 3 prosentpoeng, til 10,7 prosent. Gruppene av mellomstore og mindre banker viste derimot høyere egenkapitalavkastning enn året før, særlig som følge av gevinstene fra Visa-salget, se kapittel 7 for tabeller med gruppenes resultater.

Tabell 4.1: Resultat for samtlige norske banker

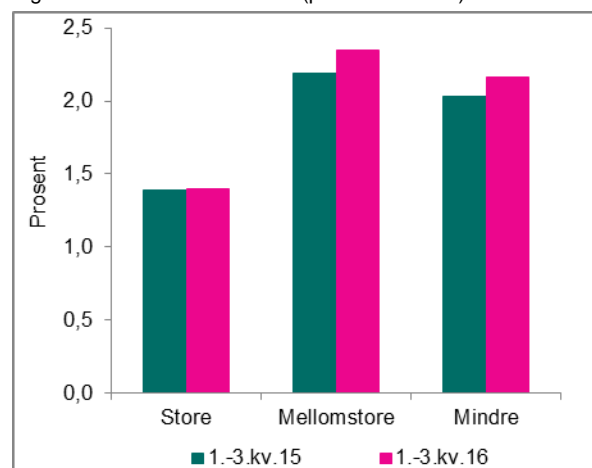
	1.-3.kv.2016		1.-3.kv.2015	
	Mill. kr.	% GFK	Mill. kr.	% GFK
Netto renteinntekter	60 977	1,59	57 783	1,54
Andre inntekter	27 048	0,70	25 120	0,67
herav verdiendr. finansielle instrumenter	6 623	0,17	6 410	0,17
Driftskostnader	36 424	0,95	36 258	0,97
herav lønn og personalkostnader	18 854	0,49	18 842	0,50
Resultat før tap på utlån	51 600	1,34	46 645	1,24
Bokførte tap på utlån	9 912	0,26	3 392	0,09
Gev/tap ikke-fin.ei /langsiktige verdip.	140	0,00	89	0,00
Resultat før skatt	41 829	1,09	43 341	1,16
Skattekostnad	9 109	0,24	10 863	0,29
Resultat etter skatt	32 720	0,85	32 478	0,87
Egenkapitalavkastning (%)	11,2		12,5	

Netto renteinntekter økte svakt sammenlignet med året før, sett i forhold til GFK. Som følge av ytterligere nedgang i rentenivået det siste året har bankenes renteinntekter fortsatt å synke. Nettorenten er opprettholdt på grunn av markert lavere rentekostnader, både som følge av et generelt lavere rentenivå og effekter av refinansiering av verdipapirgjeld. Nettorenten for gruppen av de mellomstore bankene er høyere enn for de to andre gruppene viktig forklaring til dette er at gruppen inneholder flere banker med stor aktivitet innen forbruksfinansiering, som har til dels svært høye utlånsrenter.

Figur 4.3: Resultat før skatt (prosent av GFK)

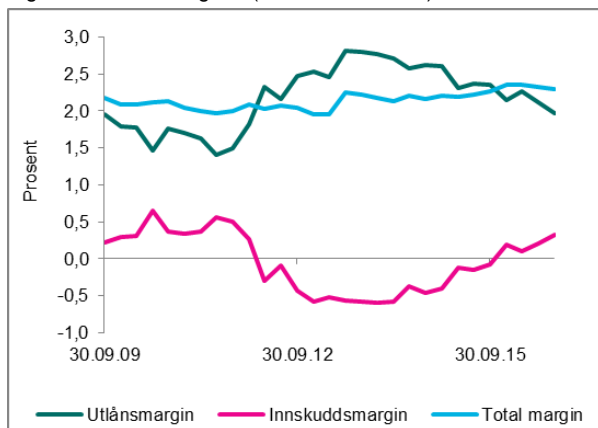
Figur 4.4: Netto renteinntekter (prosent av GFK)

Gjennomsnittlig utlånsrente sank kun marginalt i tredje kvartal, men var historisk lav ved utgangen av september. Utlånsrenten til personkunder har sunket betraktelig mer enn renten til bedriftskunder det siste året. Boliglånsrenten ble redusert med 0,4 prosentpoeng siste år, til et gjennomsnitt på 2,5 prosent for

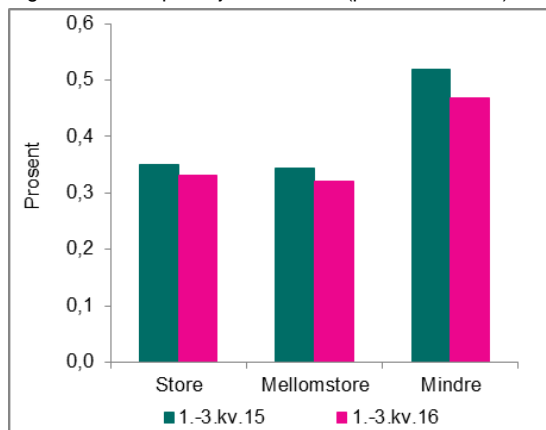
samtlig utestående boliglån. Det siste året har innskuddsrenten gått mer ned enn utlånsrenten, slik at den uvektede totalmarginen har økt svakt i perioden, se figur 4.5. Som følge av at utlånsvolumet er nær det dobbelte av kundeinnskuddene vil lavere utlånsrenter likevel legge et større negativt press på inntjeningen enn det en like stor reduksjon av innskuddsrenter kan kompensere for. Gjennomsnittlig innskuddsrente var 0,8 prosent ved utgangen av september. Det allerede svært lave nivået på innskuddsrenten kan gjøre det utfordrende å senke renten ytterligere.

Figur 4.5: Rentemarginer (ift. 3-mnd. NIBOR)

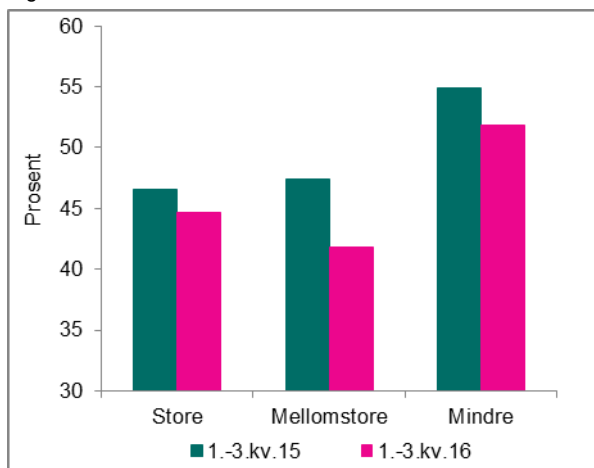
Kilde: Oslo Børs (for referanserenten, 3mnd NIBOR)

Figur 4.6: Netto provisjonsinntekter (prosent av GFK)

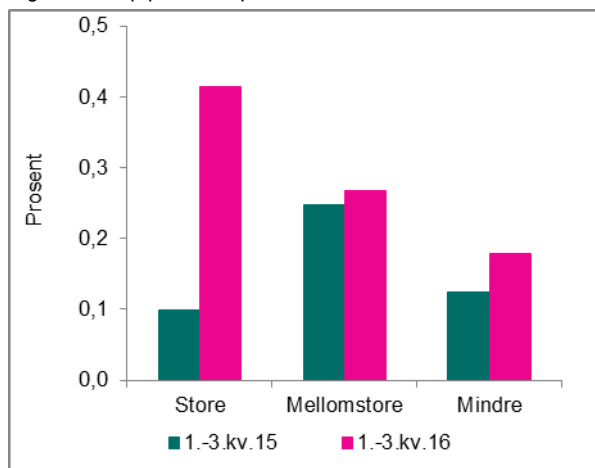
Andre inntekter var noe høyere enn året før, i stor grad som følge av gevinster fra bankenes salg av eierandelene i Visa Europe. Bankene har resultatført om lag 2,3 mrd. kroner i gevinst på dette salget. Netto provisjonsinntekter var derimot 4 prosent lavere enn året før, se figur 4.5. Nedgangen skyldes til dels reduserte inntekter fra utlån overført til OMF-foretak, som følge av lavere rentenivå.

Figur 4.7: Kostnad-/inntektsforhold

Ekskl. verdiendringer på finansielle instrumenter

Figur 4.8: Tap på utlån i prosent av brutto utlån

Driftskostnadene viste en svak nedgang i forhold til GFK. Som følge av høyere vekst i inntekter enn i kostnader var likevel bankenes samlede kostnad-/inntektsforhold nær tre prosentpoeng lavere enn ett år tidligere, med 44,7 prosent. Det var særlig sterk reduksjon i kostnadsnivå for de mellomstore bankene, se figur 4.7, mens gruppen av de mindre bankene fremdeles ligger betydelig høyere enn gruppene av store og

mellomstore banker. Bankenes tap på utlån utgjorde 0,37 prosent (annualisert) av utlånsvolumet etter tre kvartaler, nær en tredobling i tapsnivå sammenlignet med ett år tidligere. Dette forklares i hovedsak av økte tap i noen av de større bankene, som gjorde betydelige tapsnedskrivninger på eksponeringer mot oljerelaterte næringer, se figur 4.8. Enkelte banker gruppen av mellomstore banker driver hovedsakelig med forbrukslån, og har dermed et høyere tapsnivå enn andre banker.

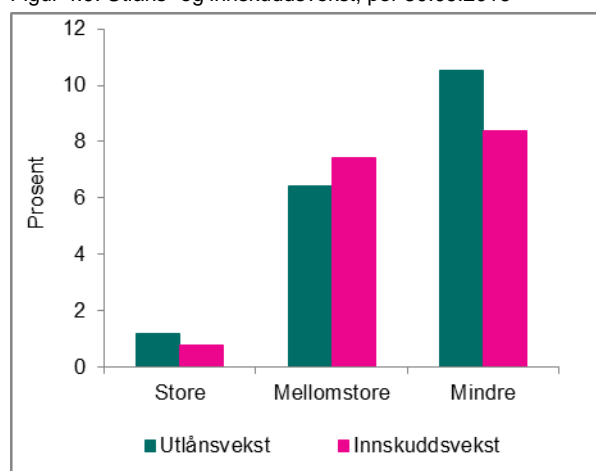
Balanse

Bankene hadde en vekst i brutto utlån til kunder på 2,9 prosent siste år, se tabell 4.2. Utlånsveksten siste år var høyest for gruppen av de mindre bankene, med 10,5 prosent, se figur 4.9.

Tabell 4.2: Balanseposter for samtlige norske banker

	30.09.2016		30.09.2015		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	4 926,7		4 908,3		0,4
Brutto utlån til kunder	3 639,4		3 541,6		2,8
... Inkl. utlån i gruppeeide OMF-foretak	3 902,2		3 790,8		2,9
Tapsnedskrivninger på utlån	-31,3	-0,9	-30,1	-0,9	4,0
herav individuell tapsnedskrivning	-18,8	-0,5	-21,4	-0,6	-12,5
herav gruppenedskrivning	-12,6	-0,4	-8,7	-0,3	44,6
Brutto misligholdte utlån	46,8	1,3	40,3	1,1	16,0
Gjeld til kredittinstitusjoner	484,6		593,5		-18,3
Innskudd fra kunder	2 224,0		2 166,1		2,7
Verdipapirgjeld	1 464,4		1 462,8		0,1
Innskuddsdekning (%)	61,1		61,2		

Figur 4.9: Utlåns- og innskuddsvekst, per 30.09.2016

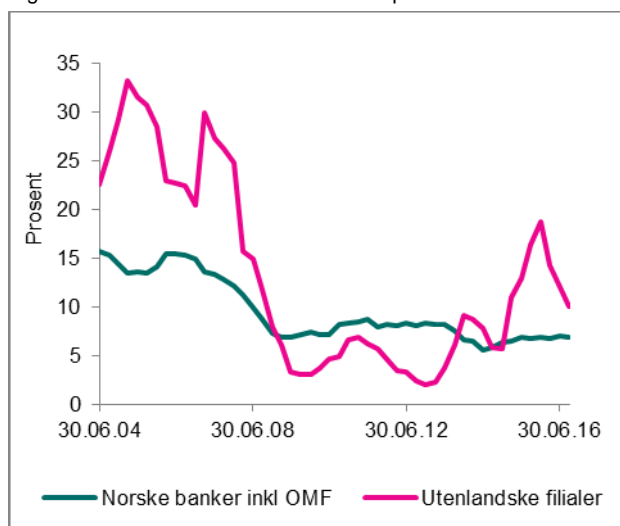
Bankenes totale tapsnedskrivninger var 4 prosent høyere enn for ett år siden. Justert for en fusjonseffekt i 2015 har tapsnedskrivningene økt med om lag 22 prosent siste år. Dette forklares særlig av en sterk økning i gruppemessige nedskrivninger, på 58 prosent, mens de individuelle nedskrivningene har økt med 6 prosent fra året før. Totale tapsnedskrivninger tilsvarte 0,9 prosent av brutto utlån til kunder. Omfanget av misligholdte engasjementer (klassifisert som mislighold senest 30 dager etter forfall/overtrekk) var 16

prosent høyere enn ett år tidligere. Misligholdte engasjementer utgjorde 1,3 prosent av utlånsmassen, mot 1,1 prosent året før. Gruppen av de mellomstore bankene hadde størst økning i mislighold siste år, med 21 prosent. Høyest nivå på mislighold hadde de mindre bankene, med 1,6 prosent av utlånsvolumet.

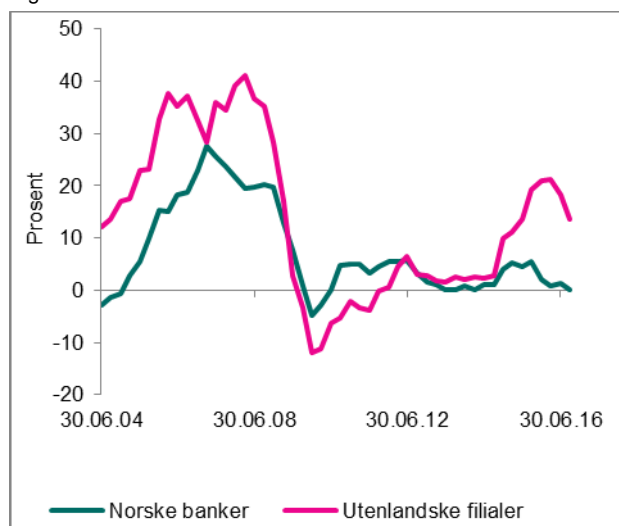
Bankene har foretatt tapsnedskrivninger på misligholdte engasjementer tilsvarende 24 prosent av misligholdsvolumet², nær 2 prosentpoeng høyere enn ved siste årsskifte. For øvrige tapsutsatte engasjementer (engasjementer som ikke er misligholdt, men hvor bankene har gjort nedskrivninger) var nedskrivningsgraden 30 prosent. Dette er en reduksjon på nær 13 prosentpoeng siden årsskiftet. Volumet av øvrige tapsutsatte engasjementer ble nesten doblet, mens tapsnedskrivningene på slike engasjementer kun økte med 41 prosent i perioden.

Norske bankers utlånsvekst til personkunder var 7,0 prosent ved utløpet av tredje kvartal, en svak nedgang fra foregående kvartal, se figur 4.10. Utlånsveksten fra utenlandske bankers filialer har sunket betydelig de tre siste kvartalene, til en årsvekst på 10,1 prosent ved utgangen av september. For samtlige banker, inkludert utenlandske filialer, var utlånsveksten til personkunder 7,2 prosent, mot 7,5 prosent ett kvartal tidligere.

Figur 4.10: Vekst i utlån til innenlandske personkunder

Figur 4.11: Vekst i utlån til innenlandske bedriftskunder

Norske bankers 12-måneders utlånsvekst til innenlandske bedriftskunder har sunket de siste kvartalene, til en tilnærmet nullvekst ved utgangen av september, se figur 4.11. Veksten for de utenlandske bankenes filialer var 13,6 prosent, etter en nedgang på nær 5 prosentpoeng siste kvartal. For samtlige banker, norske og utenlandske filialer, var utlånsveksten 2,7 prosent ved utgangen av kvartalet.

Finansiering

Bankenes finansiering består i hovedsak av innskudd fra kunder og innlån i penge- og obligasjonsmarkedene. Andelen kundeinnskudd var 43 prosent av total finansiering ved utgangen av tredje kvartal 2016, se figur

² Tallene i dette avsnittet omfatter ikke datterselskaper i utlandet

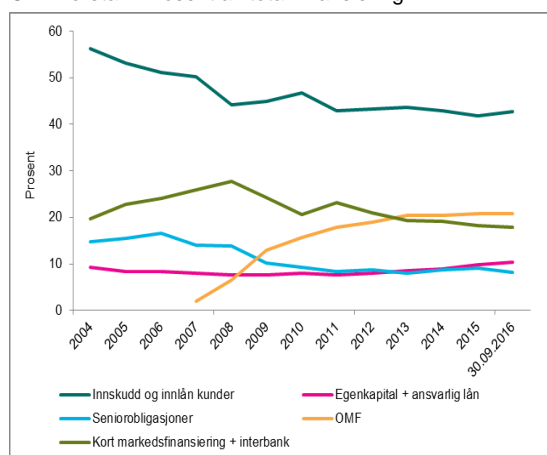

4.12. Andelen markedsfinansiering utgjorde 47 prosent av total finansiering. Sammenlignet med utgangen av tredje kvartal i fjor økte andelen kundeinnskudd svakt, mens andelen markedsfinansiering ble noe redusert, som følge av redusert kort markedsfinansiering.

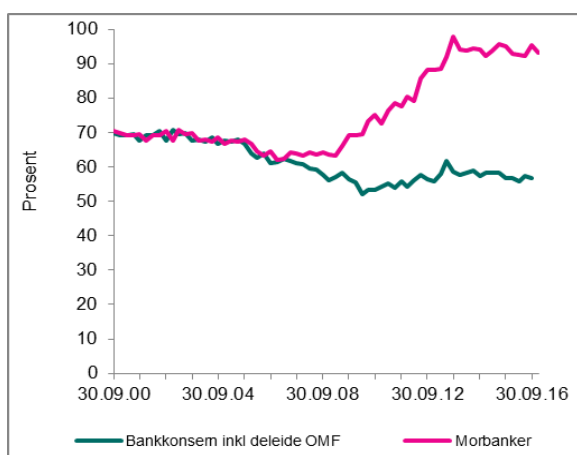
Innskudd fra kunder steg med 2,7 prosent siste år. De mellomstore og mindre bankene hadde særlig høy innskuddsvekst med henholdsvis 7 og 8 prosent, mens de store bankene økte innskuddene med 1 prosent. Den høye innskuddsveksten for de mellomstore og mindre bankene skyldes til dels bankene som hovedsakelig driver med forbrukslån. Disse bankene tilbyr markert høyere innskuddsrente enn de øvrige bankene og tiltrekker seg dermed nye innskuddskunder.

Innskuddsdekningen (innskudd i prosent av utlån) i de norske morbankene økte markert fra 2009 til 2013 som følge av overføringer av utlån fra bankene til boligkredittforetakene, men har de seneste årene flatet ut. Innskuddsdekningen var 93 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2016, tilsvarende som for ett år tilbake. Inkluderes lånene som ligger i hel- og deleide OMF-foretak var innskuddsdekningen 57 prosent, se figur 4.13.

Figur 4.12: Utvikling i finansieringskilder, banker og OMF-foretak. Prosent av total finansiering

Figur 4.13: Innskuddsdekning

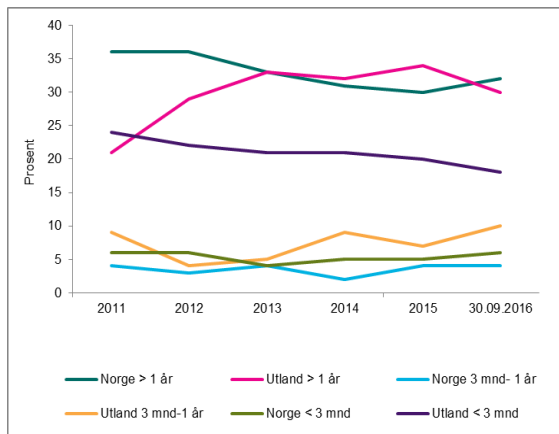
Bankenes markedsfinansiering består av seniorobligasjoner, OMF og kort markedsfinansiering inkludert interbankgjeld. Siden 2007, da det ble mulig for bankene å utstede OMF gjennom kredittforetak, har OMF fått stadig større betydning som finansieringskilde for bankene. OMF utgjør den største andelen av bankenes markedsfinansiering og andelen økte siste år. Andelen kort markedsfinansiering ble noe redusert, men andelen seniorobligasjoner var stabil.

Om lag 60 prosent av bankenes markedsfinansiering er gjeld til utlandet. En betydelig andel av dette er finansiering med løpetid under 3 måneder. Dette gjør norske banker sårbare for uro internasjonalt. Andelen kort utenlandsk markedsfinansiering er imidlertid redusert sammenlignet både med utgangen av første halvår 2016 og utgangen av tredje kvartal i fjor, se figur 4.14. Årsaken til nedgangen er i hovedsak reduksjon i utenlandske sertifikatgjeld.

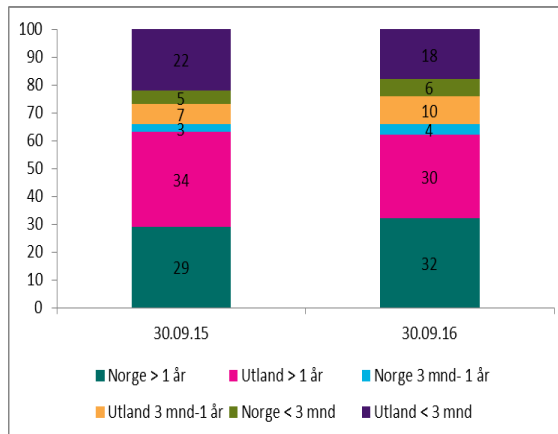
Finansiering med løpetid over 1 år utgjør den største andelen av markedsfinansieringen. Denne andelen har vært relativt stabil de seneste årene. Andelen utenlandsk finansiering med løpetid over 1 år er redusert sammenlignet med utgangen av tredje kvartal i fjor, som følge av redusert utenlandsk obligasjonsgjeld, mens

andelen norsk finansiering med løpetid over 1 år har økt, se figur 4.15. En høy andel langsiktig finansiering gjør bankene mer robuste mot markedsuro.

Figur 4.14: Utvikling i markedsfinansiering, banker og OMF-foretak, fordelt etter løpetid og norsk/utenlandsk

Figur 4.15: Markedsfinansiering, banker og OMF-foretak per 30.09.2015 og 30.09.2016.

Nærmere om OMF-foretakene

Det er 25 kredittforetak som utsteder obligasjoner med fortrinnsrett i Norge. Av disse er 20 heleid av banker, mens fem er deleid av flere banker. Totalt hadde OMF-foretakene 1 256 mrd. kroner i brutto utlån til kunder ved utgangen av tredje kvartal 2016. Utlån i de to næringskredittforetakene utgjorde kun 3 prosent av dette.

OMF skiller seg fra andre obligasjoner ved at eierne av verdipapiret har lik fortrinnsrett til dekning av sine krav i en sikkerhetsmasse dersom OMF-foretaket skulle misligholde forpliktelsene sine. Verdien av sikkerhetsmassen skal til enhver tid overstige verdien av OMFene, jf. finansforetakslovens § 11-11. Gjennomsnittlig belåningsgrad på utlån som inngår i sikkerhetsmassen har endret seg lite de siste årene, og ligger mellom 40 og 55 prosent for de fleste OMF-foretakene.

Resultatene for heleide OMF-foretak inngår i bankenes konsernregnskap, og er dermed inkludert i omtalen av banker. De heleide OMF-foretakene hadde en utlånsvekst siste tolv måneder på 11,2 prosent gjennom overføringer og formidlinger av lån fra banker, se tabell 4.3.

Tabell 4.3: Balanseposter heleide OMF-foretak (20 foretak)

	30.09.2016		30.09.2015	
	Mill. kr		Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	1 104 456		1 003 682	10,0
Brutto utlån til kunder	991 975		892 367	11,2
herav utlån sikret med pant i bolig/næringseiendom	962 466		863 185	11,5
Fyllingssikkerhet	72 963		103 244	-29,3
Sum sikkerhetsmasse	1 029 674		957 580	7,5
Gjennomsnittlig overpantsettelse	33,7 %		27,7 %	
Gjeld stiftet v. utstedelse av oblig. m. fortrinnsrett	770 340		750 006	2,7
Gjeld til kredittinstitusjoner	216 094		150 287	43,8

De deleide OMF-foretakene hadde en nedgang i resultat før skatt sammenlignet med året før, se tabell 4.4. Resultatet var påvirket av tap på sikringsinstrumenter i de tre første kvartalene i 2016, mot gevinst i samme periode i fjor. I tillegg har det vært et fall i nettorenten som følge av lavere utlånsrenter. Utlånsveksten i de deleide OMF-foretakene var 4,2 prosent siste tolv måneder, se tabell 4.5.

Tabell 4.4: Resultatposter deleide OMF-foretak (5 foretak)

	1.-3. kvartal 2016		1.-3. kvartal 2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	863	0,30	997	0,39
Andre inntekter	-423	-0,15	16	0,01
herav verdiendr. finansielle instrumenter	-190	-0,07	384	0,15
Andre kostnader	87	0,03	90	0,03
herav lønn og personalkostnader	36	0,01	42	0,02
Resultat før tap på utlån	349	0,12	919	0,36
Bokførte tap på utlån	0	0,00	0	0,00
Resultat før skatt	349	0,12	918	0,36
Skattekostnad	87	0,03	245	0,10
Resultat etter skatt	263	0,09	673	0,26

Tabell 4.5: Balanseposter deleide OMF-foretak (5 foretak)

	30.09.2016		30.09.2015	
	Mill. kr		Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	378 325		359 761	5,2
Brutto utlån til kunder	263 834		253 213	4,2
herav utlån sikret med pant i bolig/næringseiendom	262 078		252 710	3,7
Fyllingssikkerhet	54 701		17 564	211,4
Sum sikkerhetsmasse	318 157		280 538	13,4
Gjennomsnittlig overpantsettelse	9,6 %		12,3 %	
Gjeld stiftet v. utstedelse av oblig. m. fortrinnsrett	290 336		249 889	16,2
Gjeld til kredittinstitusjoner	30 129		39 437	-23,6

Utenlandske bankers filialer i Norge

De ti utenlandske bankenes filialer i Norge hadde en utlånsvekst siste tolv måneder på 15,9 prosent, inkludert utlån i OMF-foretak. Vekstraten steg markert gjennom 2015, særlig som følge av økte utlån for Danske Banks filial, men har sunket noe de to siste kvartalene. Utenlandske filialer stod for 9 prosent av samtlige bankers utlån til personkunder. Andelen av utlån til innenlandske bedriftskunder var høyere, med 21 prosent. Også de utenlandske filialene har betydelig høyere utlånstap enn ett år tidligere, tilsvarende 0,6 prosent av utlån. Hovedårsaken er høye tap i Swedbanks filial, tilsvarende 2,6 prosent av utlån (annualisert), i hovedsak på engasjementer mot offshorenæringen. Danske Bank hadde også betydelig økte tap så langt i år, med tap på 0,6 prosent av utlån.

Tabell 4.6: Hovedposter i regnskapet for utenlandske bankers filialer i Norge

	1.halvår 16		1. halvår 15	
	Mill.kr	% GFK	Mill.kr	% GFK
Netto renteinntekter	4 569	1,24	4 015	1,21
Andre inntekter	2 519	0,68	2 997	0,90
herav verdiendr. finansielle instrumenter	286	0,08	402	0,12
Driftskostnader	3 202	0,87	3 605	1,08
herav lønn og admin.kost.	2 068	0,56	1 974	0,59
Resultat før tap	3 886	1,05	3 407	1,03
Tap på utlån	1 519	0,41	78	0,02
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	0	0,00	3	0,00
Resultat før skatt	2 367	0,64	3 332	1,00

Øvrige kredittforetak

Gruppen øvrige kredittforetak består av Kommunalbanken, Bolig- og Næringskreditt og Kredittforeningen for Sparebanker. Kommunalbanken er klart størst med 422 mrd. kroner i forvaltningskapital. Resultat før skatt var svakere enn i samme periode i fjor, se tabell 4.7. Dette skyldtes netto urealiserte tap knyttet til innlån og tilhørende sikringsderivater i de tre første kvartalene i 2016, mot en gevinst i tilsvarende periode i fjor.

Tabell 4.7: Resultatposter (3 kredittforetak)

	1.-3. kvartal 2016		1.-3. kvartal 2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	1 680	0,50	1 334	0,40
Andre inntekter	-1 026	-0,31	445	0,13
herav verdiendr. finansielle instrumenter	-1 060	-0,32	425	0,13
Andre kostnader	167	0,05	170	0,05
herav lønn og personalkostnader	104	0,03	102	0,03
Resultat før tap på utlån	473	0,14	1 607	0,49
Bokførte tap på utlån	1	0,00	2	0,00
Resultat før skatt	472	0,14	1 604	0,49
Skattekostnad	118	0,04	433	0,13
Resultat etter skatt	354	0,11	1 171	0,35

Tabell 4.8: Balanseposter (3 kredittforetak)

	30.09.2016	30.09.2015	
	Mill. kr	Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	436 327	482 448	-9,6
Brutto utlån til kunder	269 902	263 853	2,3
herav utlån vurdert til amortisert kost	136 072	132 397	2,8
herav utlån vurdert til virkelig verdi	133 830	131 456	1,8
Gjeld v. utstedelse av verdipapirer	377 533	407 198	-7,3
Gjeld til kredittinstitusjoner	7 400	23 325	-68,3

Finansieringsforetak

- Stabile netto renteinntekter
- Noe lavere bokførte tap på utlån
- Forbrukslån til norske husholdninger økte med 13 prosent

Avsnittet beskriver utviklingen i 26 norske finansieringsselskap. Finansieringsforetakenes hovedområder er leasing og bilfinansiering i tillegg til kortbaserte utlån og annen forbruksfinansiering. Markedet er bredt sammensatt, og det er store variasjoner mellom ulike selskaper når det gjelder resultat- og balanseutvikling.

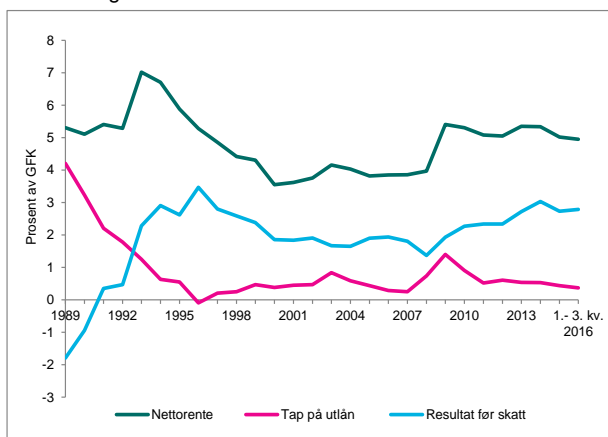
Resultat

Finansieringsforetakenes resultat før skatt økte svakt fra 2,7 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK) i tre første kvartalene i fjor til 2,8 prosent av GFK i samme periode i år, se tabell 4.9. Netto renteinntekter var på omtrent samme nivå, målt i forhold til GFK. Det var en nedgang i bokførte tap på utlån, sammenlignet med tilsvarende periode i fjor. Tapsutviklingen er noe påvirket av tilbakeføringer i ett foretak, ellers ville tapsnivået vært omtrent det samme som året før. Egenkapitalavkastningen økte med 0,2 prosentpoeng sammenlignet med tilsvarende periode i fjor.

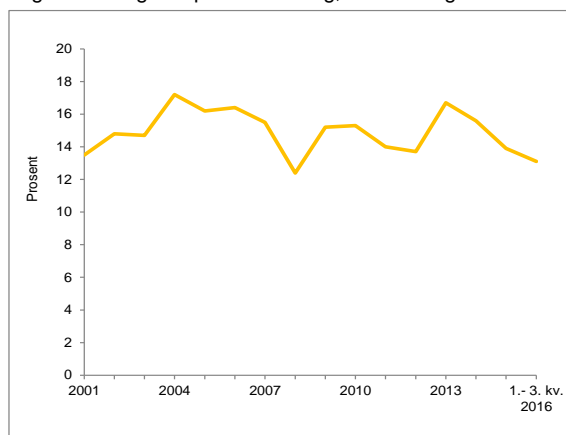
Tabell 4.9: Resultatposter finansieringsforetak

	1.-3. kvartal 2016		1.-3. kvartal 2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	4 689	4,95	4 196	4,97
Andre inntekter	327	0,34	368	0,44
herav verdiendr. finansielle instrumenter	-11	-0,01	8	0,01
Andre kostnader	1 865	1,97	1 743	2,06
herav lønn og personalkostnader	875	0,92	833	0,99
Driftsresultat før tap	2 994	3,16	2 675	3,17
Bokførte tap på utlån	351	0,37	388	0,46
Resultat før skatt	2 643	2,79	2 288	2,71
Skattekostnad	660	0,70	622	0,74
Resultat etter skatt	1 983	2,09	1 666	1,97
Egenkapitalavkastning	13,1 %		12,9 %	

Figur 4.16: Nettorente, tap på utlån og resultat før skatt, finansieringsforetak

Figur 4.17: Egenkapitalavkastning, finansieringsforetak

Balanse

Brutto utlån til kunder har økt med 10,4 prosent siste tolv måneder, se tabell 4.10. Det har vært en økning i individuelle tapsnedskrivninger sammenlignet med utgangen av tredje kvartal i fjor. Nivået på brutto misligholdte engasjementer er høyere enn for ett år siden. Generelt ligger misligholdet i finansieringsselskapene på et høyere nivå enn i bankene.

Tabell 4.10: Balanseposter finansieringsforetak

	30.09.2016		30.09.2015		
	Mill. kr	% br. utlån	Mill. kr	% br. utlån	% vekst
Forvaltningskapital	132 913		120 082		10,7
Brutto utlån til kunder	120 403		109 052		10,4
herav utlån vurdert til amortisert kost	117 703		106 671		10,3
Tapsnedskrivninger på utlån til amortisert kost	-1 445	-1,2	-1 255	-1,2	15,2
herav individuelle tapsnedskrivninger	-924	-0,8	-789	-0,7	17,2
herav gruppenedskrivninger	-521	-0,4	-466	-0,4	11,8
Brutto misligholdte lån, 30 dager	6 077	5,0	4 386	4,0	38,6
Gjeld til kredittinstitusjoner	96 481		88 684		8,8

Leasing og bilfinansiering

Finansieringsforetak med leasing og bilfinansiering som hovedområde (10 foretak), hadde en nedgang i resultat før skatt på 0,15 prosentpoeng, se tabell 4.11. Hovedårsaken til dette var lavere netto renteinntekter og en reduksjon i andre driftsinntekter. Bokførte tap er noe påvirket av tilbakeføringer i 2016. Utlån til kunder økte med 9,1 prosent siste tolv måneder, se tabell 4.12.

Tabell 4.11: Resultatposter (10 norske finansieringsforetak)

	1.-3. kvartal 2016		1.-3. kvartal 2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	2 468	3,21	2 364	3,35
Andre inntekter	304	0,40	358	0,51
herav verdiendr. finansielle instrumenter	2	0,00	7	0,01
Andre kostnader	984	1,28	966	1,37
herav lønn og personalkostnader	605	0,79	575	0,81
Driftsresultat før tap	1 718	2,23	1 697	2,40
Bokførte tap på utlån	132	0,17	137	0,19
Resultat før skatt	1 587	2,06	1 561	2,21
Skattekostnad	400	0,52	428	0,61
Resultat etter skatt	1 187	1,54	1 133	1,61

Tabell 4.12: Balanseposter (10 norske finansieringsforetak)

	30.09.2016		30.09.2015		
	Mill. kr	% br. utlån	Mill. kr	% br. utlån	% vekst
Forvaltningskapital	106 895		98 222		8,8
Brutto utlån til kunder	100 512		92 117		9,1
herav leasing	66 382		60 855		9,1
Leasing totalt i norske foretak*	109 554		100 109		9,4
Tapsnedskrivninger på utlån til amortisert kost	-1 069	-1,1	-1 013	-1,1	5,5
herav individuelle tapsnedskrivninger	-815	-0,8	-702	-0,8	16,1
herav gruppenedskrivninger	-254	-0,3	-311	-0,3	-18,4
Brutto misligholdte lån, 30 dager	4 773	4,7	3 383	3,7	41,1
Gjeld til kredittinstitusjoner	82 737		76 873		7,6

*omfatter 15 finansieringsforetak og banker

Utenlandske finansieringsforetaks filialer i Norge

De utenlandske filialene i Norge hadde om lag 33 prosent av finansieringsforetakenes samlede utlån ved utgangen av tredje kvartal 2016.

Tabell 4.13: Balanseposter (19 filialer av utenlandske finansieringsforetak)

	30.09.2016		30.09.2015
	Mill. kr	Mill. kr	Vekst i %
Brutto utlån til kunder	59 676	52 897	12,8
herav leasing (10 filialer)	14 387	13 245	8,6
Leasing totalt i utenlandske filialer*	21 288	19 855	7,2

*omfatter 12 utenlandske filialer av finansieringsforetak og banker

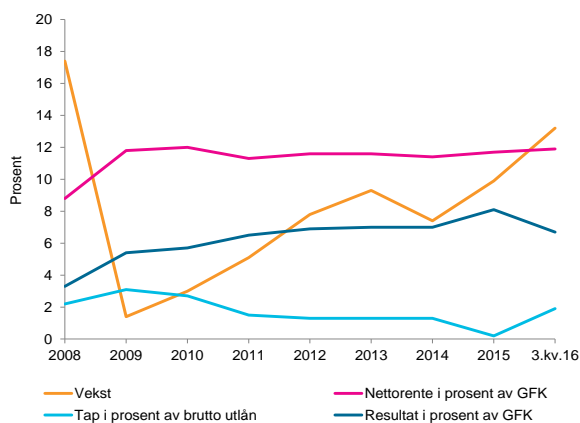
Forbrukslån

Forbrukslån tilbys i form av ulike produkter, og omfatter både kredittkort og andre forbrukslån uten sikkerhet. Den effektive renten varierer mye, avhengig av lånebeløp og nedbetalingstid, men er gjennomgående høy. Både banker og finansieringsforetak tilbyr forbrukslån.

Finanstilsynet kartlegger virksomheten til et utvalg selskaper som driver med forbruksfinansiering. Utvalget består av 22 selskaper ved utgangen av tredje kvartal 2016 (12 banker og 10 finansieringsforetak), og dekker hoveddelen av det norske markedet. Både norske selskaper og utenlandske filialer i Norge inngår. Totale forbrukslån til norske husholdninger, for dette utvalget, var på 86 mrd. kroner ved utgangen av tredje kvartal 2016. Dette utgjorde 3 prosent av husholdningenes samlede gjeld.

God lønnsomhet over lengre tid har gjort forbrukslån til et satsningsområde for etablerte selskaper, i tillegg til at det er et attraktivt segment for nye tilbydere. Veksten har de siste årene vært høyere enn den generelle kredittveksten til personkunder. Ved utgangen av tredje kvartal 2016 var tolv månedersveksten 13,2 prosent, mot 12,5 prosent ved utgangen av første halvår, og 9,5 prosent ved utgangen av tredje kvartal i fjor, se tabell 4.14.

Figur 4.18: Nettorente, tap på utlån og resultat før skatt

Tabell 4.14: Utviklingen i forbrukslån i et utvalg selskaper

	1.-3. kv. 16	1.-3. kv. 15
Forbrukslån per 30.09. (mill. kr)	85 879	75 853
Årsvekst %	13,2	9,5
Tap i % av forbrukslån (annualisert)	1,9	-0,1
Nettorente i % av GFK (annualisert)	11,9	11,1
Resultat ord.drift i % av GFK (annualisert)	6,7	7,7
Brutto misligh. lån, 90 dg, % av forbrukslån	5,5	5,9
Brutto misligh. lån, 30 dg, % av forbrukslån	7,9	8,3

Netto renteinntekter har siden 2009 ligget stabilt på godt over 10 prosent av GFK, se figur 4.18, noe som indikerer at selskapene priser inn den høyere risikoen som er knyttet til forbrukslån. Målt i forhold til GFK var resultatet i de tre første kvartalene i 2016 noe svakere enn året før. Dette skyldes en økning i bokførte tap så langt i år. I tillegg var resultatet i 2015 påvirket av inntektsføring av tidligere tap. Mislighold knyttet til forbrukslån er generelt høyere enn for andre lån i banker og finansieringsforetak. Nedgangen i nivået på misligholdte engasjementer sammenlignet med ett år tilbake, skyldes i stor grad justeringer i enkeltelskap.

5 Forsikring

Livsforsikringsforetak

- Både bokført og verdijustert avkastning bedre enn året før.
- Betydelig bedring i netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen, hovedsakelig som følge av økte gevinster på obligasjoner og derivater.

Kapittelet tar for seg utviklingen i samtlige 13 norske livsforsikringsforetak.

Resultat

Livsforsikringsforetakenes resultat før skatt var 5,8 mrd. kroner i første til tredje kvartal 2016. Dette utgjorde 0,6 prosent av GFK, som er uendret sammenlignet med samme periode året før, se tabell 5.1. Verdijustert resultat, som er resultat før overføring til kursreguleringsfondet, økte fra 0,2 prosent av GFK i de tre første kvartalene i 2015 til 1,1 prosent av GFK i samme periode i år.

Tabell 5.1: Utvalgte resultatposter livsforsikringsforetak

RESULTAT	1.-3. kvartal 2016		1.-3. kvartal 2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Forfalte bruttopremier	72 596	7,3	69 678	7,6
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	38 505	3,9	21 146	2,3
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	5 015	0,5	351	0,0
Utbetalte erstatninger	-37 944	-3,8	-36 328	-4,0
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-32 086	-3,2	-12 959	-1,4
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-13 320	-1,3	-5 540	-0,6
Resultat fra kundeporteføljene (teknisk regnskap)	3 648	0,4	3 826	0,4
Resultat fra selskapsporteføljen (ikke-teknisk regnskap)	2 147	0,2	2 053	0,2
Resultat før skatt	5 795	0,6	5 879	0,6
Endringer i kursreguleringsfond	5 076	0,5	-3 842	-0,4
Verdijustert resultat før skatt	10 872	1,1	2 037	0,2

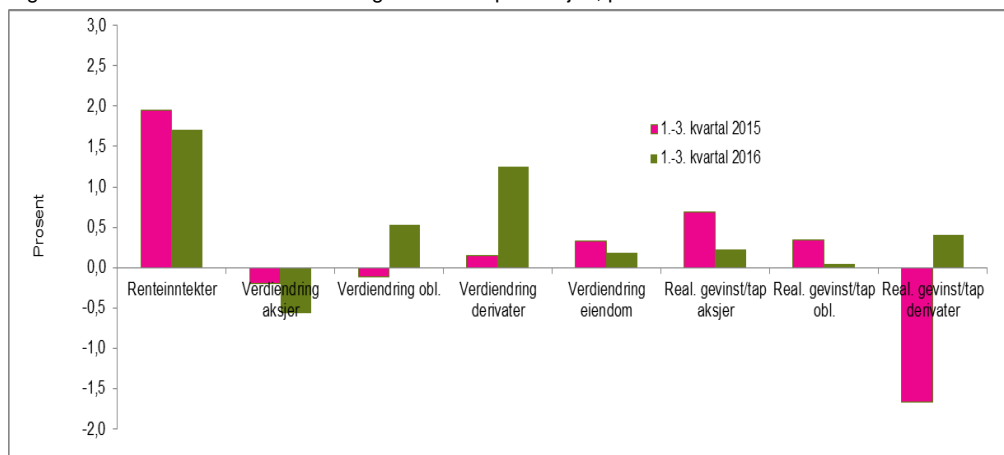
Foretakenes forfalte bruttopremier sank fra 7,6 prosent av GFK i de tre første kvartalene i fjor til 7,3 prosent av GFK i samme periode i 2016, mens netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen økte til 3,9 prosent. Netto renteinntekter fortsetter å falle med generelt fallende rentenivå, og utgjorde 1,7 prosent av GFK, mot 1,9 prosent i samme periode i 2015, se figur 5.1. De urealiserte gevinstene (verdiendringer) på investeringene i kollektivporteføljen økte til 1 prosent av GFK i de tre første kvartalene i år, mens de i samme periode i 2015 utgjorde omtrent null prosent. I tillegg var det en positiv verdiendring på obligasjonene, som følge av rentenedgangen, opp fra minus 1 mrd. kroner i denne perioden i 2015 til 5,2 mrd. kroner i år. Verdiendringene på aksjene har dratt i motsatt retning, med et fall fra minus 1,8 mrd. kroner i de tre første kvartalene i 2015 til minus 5,6 mrd. kroner i samme periode i år. Realiserte gevinster på finansielle eiendeler

har gått fra et tap på 4,5 mrd. kroner i de tre første kvartalene i 2015 til en gevinst på 6,7 mrd. kroner i samme periode i år.

Positiv utvikling i verdipapirmarkedene har også påvirket verdien i investeringsvalgporteføljen, hvor netto inntekter har gått opp fra 0,3 mrd. kroner (0 prosent av GFK) i de tre første kvartalene i 2015 til 5 mrd. kroner (0,5 prosent av GFK) i samme periode i 2016.

Kursreguleringsfondet økte med 5,1 mrd. kroner (0,5 prosent av GFK) i de tre første kvartalene i 2016, mot en reduksjon på 3,8 mrd. kroner (-0,4 prosent av GFK) i samme periode i fjor.

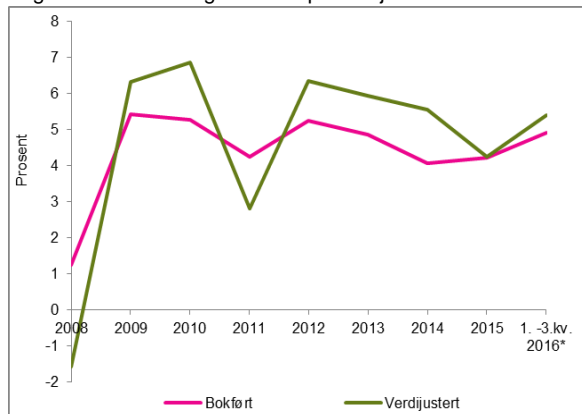
Figur 5.1: Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen, prosent av GFK

Avkastning i kollektivporteføljen

Kollektivporteføljen omfatter ytelsespensjon, fripoliser og øvrige kontrakter der kundene er garantert en årlig minsteavkastning. Bokført kapitalavkastning i kollektivporteføljen var 4,9 prosent (annualisert) i de tre første kvartalene i 2016, en økning fra 3,7 prosent i samme periode i 2015. Den verdjusterte avkastningen, som inkluderer de urealiserte verdiendringene, økte fra 3,1 prosent (annualisert) i de tre første kvartalene i 2015 til 5,4 prosent i samme periode i år.

Figur 5.2: Avkastning i kollektivporteføljen

* annualiserte tall

Balanse

Livsforsikringsforetakenes totale forvaltningskapital økte med 8,3 prosent fra tredje kvartal 2015 til 1 362 mrd. kroner ved utgangen av tredje kvartal 2016, se tabell 5.2. Kollektivporteføljen, som består av kontrakter med rentegaranti, utgjør hoveddelen av balansen med 1 005 mrd. kroner, noe som tilsvarer 74 prosent av forvaltningskapitalen.

Tabell 5.2: Utvalgte balanseposter (total balanse)

	30.09.2016		30.09.2015	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Bygninger og faste eiendommer (inkl. eiendomsselskaper)	118 922	8,7	131 173	10,4
Finansielle eiendeler til amortisert kost	464 933	34,1	413 694	32,9
Finansielle eiendeler til virkelig verdi	732 592	53,8	670 701	53,3
herav aksjer og andeler	266 506	19,6	233 229	18,5
herav obligasjoner og sertifikater	432 497	31,8	411 407	32,7
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	1 361 564	100,0	1 257 513	100,0
herav eiendeler i selskapsporteføljen	133 654	9,8	122 443	9,7
herav eiendeler i kollektivporteføljen	1 005 095	73,8	951 270	75,6
herav eiendeler i investeringsvalgporteføljen	221 911	16,3	183 020	14,6
Forsikringsforpliktelse - kontraktsfaste forpliktelse	995 374	73,1	938 248	74,6
herav premiereserve	872 723	64,1	838 140	66,7
herav tilleggsavsetninger	35 607	2,6	30 760	2,4
herav kursreguleringsfond	45 713	3,4	35 178	2,8

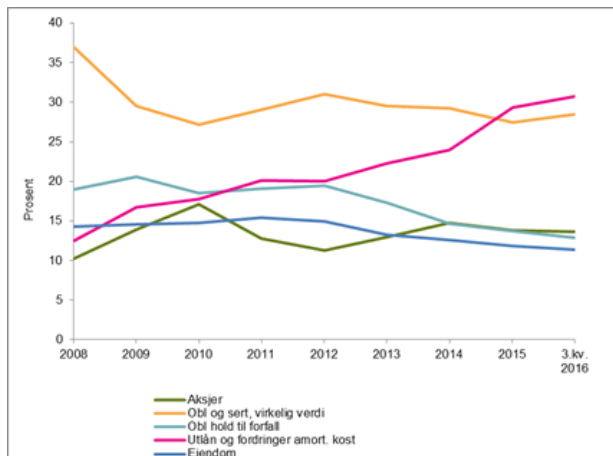
Aksjeandelen i kollektivporteføljen var 14 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2016. Sammensetningen av investeringer i kollektivporteføljen har endret seg lite det siste året for foretakene samlet.

Livsforsikringsforetak med offentlige ytelsesordninger har ikke samme utfordringer knyttet til det lave rentenivået som livsforsikringsforetak med private ytelsesordninger, ettersom de kan øke prisen på rentegarantien når rentenivået faller og avkastningsrisikoen øker. I de private ytelsesordningene kan økte premier bidra til lukking av ordninger og ytterligere utstedelse av fripoliser. Fripoliser er ferdig innbetalte kontrakter, hvor det ikke er mulig å øke premieinnbetalingen. Disse forskjellene i handlingsrom kan påvirke investeringsstrategien i foretakene. For foretak som driver privat kollektiv pensjon var aksjeandelen samlet 6 prosent. Den reelle aksjeeksponeringen inkludert derivater kan avvike noe fra dette.

Obligasjoner målt til virkelig verdi utgjorde 28 prosent av kollektivporteføljen for foretakene samlet ved utgangen av tredje kvartal 2016, og har vært relativt stabil på det nivået de siste årene. Obligasjoner holdt til forfall har gått noe ned fra 14 prosent ved utgangen av 2015 til 13 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2016. Foretak som forvalter privat kollektiv pensjon har vesentlig høyere andel holdt til forfall obligasjoner med 21 prosent av kollektivporteføljen. Utlån og fordringer til amortisert kost har økt vesentlig de siste årene. Denne porteføljen inkluderer andre obligasjoner målt til amortisert kost (som ikke er holdt til forfall obligasjoner), samt utlån, blant annet boliglån.

Foretakenes eiendomsinvesteringer ligger i hovedsak i kollektivporteføljen. Fra utgangen av tredje kvartal 2015 til utgangen av tredje kvartal i år har andelen eiendom i kollektivporteføljen gått ned fra 13 prosent til 11 prosent, se figur 5.3. For foretak som driver privat kollektiv pensjon har andel eiendomsinvesteringer gått mer ned, fra 14 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2015 til 10 prosent ved utgangen av samme periode i år. Foretakene har samlet sett hatt en verdøkning på eiendom på 1,9 mrd. kroner i de tre første kvartalene i 2016, ned fra 3,1 mrd. kroner i samme periode i fjor.

Figur 5.3: Investeringer i kollektivporteføljen

I investeringsvalgporteføljen, som i hovedsak består av kontrakter uten garantert rente, var aksjeandelen 57 prosent for alle selskapene samlet ved utgangen av tredje kvartal 2016, mens andelen obligasjoner var i underkant av 40 prosent. Det var en liten økning i aksjer og en svak nedgang i obligasjoner siden samme periode i fjor.

Skadeforsikringsforetak

- Bedret finansavkastning
- Fortsatt sterkt forsikringsteknisk resultat

Størrelsene som gjelder skadeforsikringsforetak samlet er unntatt captives, sjøforsikringsforetakene Gard og Skuld, og Den Norske Krigsforsikring for Skib (DNK), og omfatter i alt 43 skadeforsikringsforetak.

Resultat

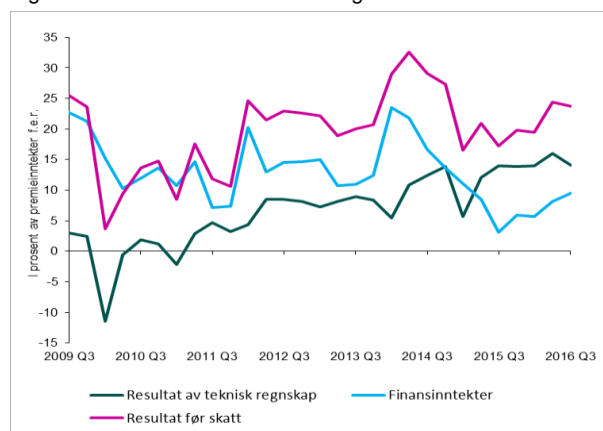
Samlet hadde de norske skadeforsikringsforetakene et resultat før skatt på 7,3 mrd. kroner (23,7 prosent av premieinntektene f.e.r.) de tre første kvartalene i 2016, se tabell 5.3. Målt som andel av premieinntekter, innebar dette en økning på 6,5 prosentpoeng fra samme periode i 2015. Resultatet fra den forsikringsrelaterte driften (teknisk regnskap) økte fra 13,9 prosent av premieinntektene til 14,1 prosent. Samtidig bidro finansinntektene til bedring i resultatet med en økning på 6,4 prosentpoeng målt mot premieinntektene, se figur 5.4. Samlet økte premieinntekter for egen regning med 5,5 prosent.

Tabell 5.3: Utvalgte resultatposter for skadeforsikringsforetakene

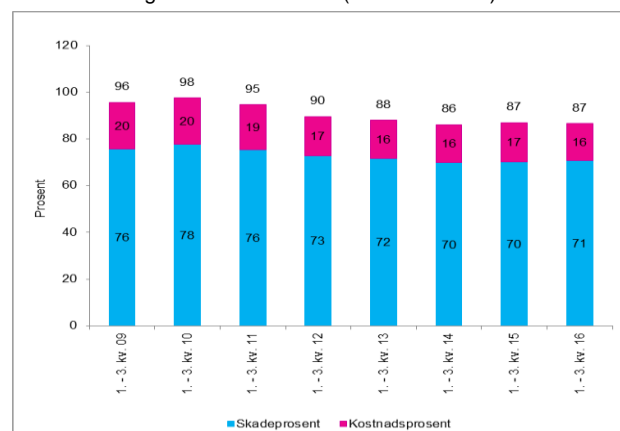
	1.-3. kvartal 2016		1.-3. kvartal 2015	
	Mill. kr	% av premie	Mill. kr	% av premie
Premieinntekter for egen regning	30 825		29 222	
Erstatningskostnader for egen regning	21 827	70,8	20 508	70,2
Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	4 837	15,7	4 910	16,8
Resultat av teknisk regnskap	4 357	14,1	4 069	13,9
Netto inntekter fra investeringer	2 918	9,5	899	3,1
herav renteinntekt og utbytte på finansielle eiendeler	1 622	5,3	1 570	5,4
herav verdiendringer	-371	-1,2	-1 758	-6,0
herav gevinster ved realisasjon	1 761	5,7	1 258	4,3
Resultat av ikke teknisk regnskap	2 950	9,6	952	3,3
Resultat før skattekostnad	7 307	23,7	5 021	17,2

Combined ratio er et mål på lønnsomheten i den forsikringsrelaterte driften i et forsikringsforetak, og beregnes som summen av skade- og kostnadsprosenten³. En combined ratio under 100 innebærer at summen av erstatnings- og driftskostnadene er lavere enn premieinntektene, og viser lønnsomhet i den forsikringsrelaterte driften. Combined ratio for skadeforsikringsforetakene samlet var 86,5 prosent i de tre første kvartalene i 2016, en bedring på 0,5 prosentpoeng fra samme periode i fjor. Kostnadsprosenten ble redusert med 1 prosentpoeng, mens skadeprocenten har økt svakt.

Figur 5.4: Resultater i skadeforsikringsforetakene samlet

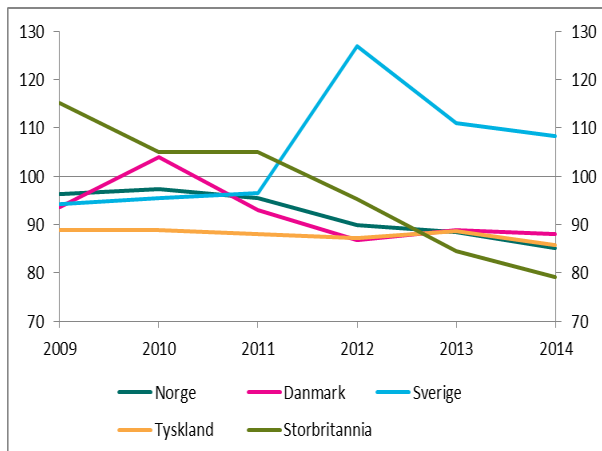
Figur 5.5: Sum av skade- og kostnadsprosent for skadeforsikringsforetakene samlet (combined ratio)

Figur 5.6 viser utviklingen i combined ratio i det norske skadeforsikringsmarkedet sammenlignet med enkelte andre europeiske land i perioden 2009 til 2014. Den sterke utviklingen i det forsikringstekniske resultatet synes ikke unik for Norge. Bortsett fra Sverige, som har hatt betydelige svingninger i combined ratio, hovedsakelig forårsaket av store bevegelser i skadeprocenten, har de andre landene også hatt en tendens mot lavere combined ratio de siste årene.

³ Skadeprocenten beregnes som erstatningskostnader for egen regning i prosent av premieinntektene for egen regning. Kostnadsprocenten beregnes som forsikringsrelaterte driftskostnader i prosent av premieinntektene for egen regning.

Figur 5.6: Utvikling i combined ratio i enkelte europeiske land

Kilde: Nøkkeltallsskjema for norske skadeforsikringsforetak. EIOPA for andre europeiske land.

Balanse

Total forvaltningskapital i skadeforsikringsforetakene var 130,7 mrd. kroner ved utgangen av tredje kvartal 2016, en økning på 4 prosent fra utgangen av tilsvarende kvartal året før, se tabell 5.4. Finansielle eiendeler som verdsettes til virkelig verdi utgjorde 54 prosent av forvaltningskapitalen, hvorav aksjer og obligasjoner mv. utgjorde henholdsvis 10 og 42 prosent. Andelen finansielle eiendeler som verdsettes til virkelig verdi økte med 3 prosentpoeng fra tredje kvartal 2015, hvorav aksjeandelen ble redusert med 0,4 prosentpoeng og obligasjonsandelen økte med 2,8 prosentpoeng.

Tabell 5.4: Utvalgte balanseposter for skadeforsikringsforetakene

	30.09.2016		30.09.2015	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Investeringer	103 501	79,2	99 556	79,4
Bygninger og andre faste eiendommer	304	0,2	528	0,4
Datterforetak, tilknyttet foretak og felleskontrollerte foretak	10 273	7,9	12 023	9,6
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	21 800	16,7	22 684	18,1
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	70 669	54,1	63 801	50,9
Aksjer og andeler	12 996	9,9	12 978	10,3
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	54 346	41,6	48 670	38,8
Gjenforsikringsandel av brutto forpliktelser i skadeforsikring	5 935	4,5	5 823	4,6
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	130 699	100,0	125 452	100,0
Egenkapital	41 252	31,6	42 452	33,8
Forsikringsforpliktelser brutto	71 839	55,0	71 579	57,1
Avsetning for ikke opptjent bruttopremie	19 276	14,7	18 987	15,1
Brutto erstatningsavsetning	51 660	39,5	51 778	41,3

6 Resultat og balanse for hver bransje

BANKER (bankkonsern)

Samtlige 124 norske banker

RESULTAT	1.-3. kvartal 2016		1.-3. kvartal 2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Renteinntekter m.v.	97 298	2,53	104 128	2,78
Rentekostnader m.v.	36 321	0,95	46 345	1,24
Netto renteinntekter	60 977	1,59	57 783	1,54
Utbytte	3 023	0,08	2 116	0,06
Provisjonsinntekter m.v.	16 985	0,44	17 327	0,46
Provisjonskostnader m.v.	3 989	0,10	3 852	0,10
Netto verdiendr. på finansielle instrumenter	6 623	0,17	6 410	0,17
Andre inntekter	4 406	0,11	3 119	0,08
Lønn- og administrasjonskostnader	29 743	0,77	29 555	0,79
... herav lønn, pensjoner og sosiale ytelser oa.	18 854	0,49	18 842	0,50
Avskrivninger	2 549	0,07	2 411	0,06
Andre kostnader	4 132	0,11	4 293	0,11
Driftsresultat før tap	51 600	1,34	46 645	1,24
Tap på utlån	9 912	0,26	3 392	0,09
Verdifall på ikke-finansielle eiendeler	-140	0,00	-89	0,00
Resultat før skatt	41 829	1,09	43 341	1,16
Skattekostnad	9 109	0,24	10 863	0,29
Resultat for perioden	32 720	0,85	32 478	0,87

BALANSE	30.09.2016		30.09.2015	
	Mill. kr		Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	4 926 696		4 908 318	0,4
Brutto utlån til kunder	3 639 377		3 541 620	2,8
Tapsnedskrivninger av utlån (amortisert kost)	-31 350		-30 146	4,0
... herav gruppenedskrivninger	-12 586		-8 706	44,6
Innsk. fra og gjeld til kunder	2 223 998		2 166 149	2,7
Gjeld stiftet ved utsted. av verdipapirer	1 464 377		1 462 831	0,1

Resultatrapport for finansforetak, 1.-3. kvartal 2016

Resultat og balanse for hver bransje

KREDITTFORETAK

28 kredittforetak (uten Eksportfinans)

RESULTAT	1.-3. kvartal 2016		1.-3. kvartal 2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Renteinntekter og lignende inntekter	27 338	1,96	30 990	2,39
Rentekostnader og lignende kostnader	18 185	1,30	20 251	1,56
= Netto rente- og kredittprovisjonsinntekter	9 153	0,65	10 739	0,83
Utbytte og andre lignende inntekter	6	0,00	7	0,00
Provisjonsinntekter og inntekter fra banktjenester	109	0,01	69	0,01
Provisjonskostnader og kostnader ved banktjenester	312	0,02	444	0,03
Nto. gev./tap omløpsmidler/fin. eiend. vurd. til virk. verdi	-1 150	-0,08	3 858	0,30
Nto. gev./tap sikringsbokføring/valutakursdifferanser	-534	-0,04	562	0,04
Andre driftsinntekter	3	0,00	4	0,00
Lønn og administrasjonskostnader	2 644	0,19	3 151	0,24
...herav lønn, pensjoner og sosiale ytelser	163	0,01	168	0,01
Avskrivninger og avsetninger	20	0,00	7	0,00
Andre driftskostnader	250	0,02	202	0,02
Driftsresultat før tap	4 360	0,31	11 435	0,88
Tap på utlån	16	0,00	1	0,00
Resultat før skatt	4 345	0,31	11 433	0,88
Skatt på ordinært resultat	1 081	0,08	3 040	0,23
Periodens resultat	3 264	0,23	8 393	0,65

BALANSE	30.09.2016		30.09.2015	
	Mill. kr		Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	1 919 107		1 845 891	4,0
Brutto utlån til kunder	1 525 711		1 409 433	8,2
... herav vurdert til amortisert kost	1 330 997		1 192 706	11,6
...herav vurdert til virkelig verdi	194 714		216 727	-10,2
Tapsnedskrivninger av utlån (amortisert kost)	-325		-410	-20,6
...herav gruppenedskrivninger	-238		-214	11,2
Gjeld til kredittinstitusjoner	253 623		213 049	19,0
Gjeld v. utstedelse av verdipapirer	1 463 763		1 463 906	0,0

FINANSIERINGSFORETAK**26 finansieringsforetak**

RESULTAT	1.-3. kvartal 2016		1.-3. kvartal 2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Renteinntekter og lignende inntekter	5 994	6,33	5 521	6,54
Rentekostnader og lignende kostnader	1 306	1,38	1 325	1,57
= Netto rente- og kredittprovisjonsinntekter	4 689	4,95	4 196	4,97
Utbytte og andre lignende inntekter	2	0,00	1	0,00
Provisjonsinntekter og inntekter fra banktjenester	656	0,69	598	0,71
Provisjonskostnader og kostnader ved banktjenester	639	0,68	546	0,65
Nto. gev./tap omløpsmidler/fin. eiend. vurd. til virk. verdi	-13	-0,01	5	0,01
Nto. gev./tap sikringsbokføring/valutakursdifferanser	2	0,00	3	0,00
Andre driftsinntekter	319	0,34	308	0,36
Lønn og administrasjonskostnader	1 541	1,63	1 440	1,70
...herav lønn, pensjoner og sosiale ytelser	875	0,92	833	0,99
Avskrivninger og avsetninger	156	0,17	145	0,17
Andre driftskostnader	324	0,34	303	0,36
Driftsresultat før tap	2 994	3,16	2 675	3,17
Tap på utlån	351	0,37	388	0,46
Resultat før skatt	2 643	2,79	2 288	2,71
Skatt på ordinært resultat	660	0,70	622	0,74
Periodens resultat	1 983	2,09	1 666	1,97

BALANSE	30.09.2016		30.09.2015	
	Mill. kr		Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	132 913		120 082	10,7
Brutto utlån til kunder	120 403		109 052	10,4
Tapsnedskrivninger av utlån (amortisert kost)	-1 445		-1 255	15,2
...herav gruppenedskrivninger	-521		-466	11,8
Gjeld til kredittinstitusjoner	96 481		88 684	8,8

Resultatrapport for finansforetak, 1.-3. kvartal 2016

Resultat og balanse for hver bransje

LIVSFORSIKRINGSSELSKAPER

13 livselskaper

RESULTAT	1.-3. kvartal 2016		1.-3. kvartal 2015	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Forfalte bruttopremier	72 596	7,3	69 678	7,6
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	38 505	3,9	21 146	2,3
herav renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	16 856	1,7	17 848	1,9
herav gevinster ved realisasjon	6 651	0,7	-4 495	-0,5
herav verdiendringer	9 718	1,0	-221	0,0
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	5 015	0,5	351	0,0
Utbetalte erstatninger	-37 944	-3,8	-36 328	-4,0
Endring i forsikringsforpliktelse - kontraktsfaste forpliktelser	-32 086	-3,2	-12 959	-1,4
herav endring i kursreguleringsfond	-5 076	-0,5	3 842	0,4
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfaste forpliktelser	-13 320	-1,3	-5 540	-0,6
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-4 469	-0,5	-4 527	-0,5
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	3 648	0,4	3 826	0,4
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljen)	2 147	0,2	2 053	0,2
Resultat før skatt	5 795	0,6	5 879	0,6
Endringer i kursreguleringsfond	5 076	0,5	-3 842	-0,4
Verdijustert resultat før skatt	10 872	1,1	2 037	0,2
Totalresultat (inkl. andre resultatkomponenter) etter skatt	4 919	0,5	5 474	0,6

BALANSE	30.09.2016		30.09.2015	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Bygninger og faste eiendommer (inkl. eiendomsselskaper)	118 922	9	131 173	10
Finansielle eiendeler til amortisert kost	464 933	34	413 694	33
herav investeringer som holdes til forfall	128 969	9	138 113	11
herav utlån og fordringer	309 340	23	250 622	20
Finansielle eiendeler til virkelig verdi	732 592	54	670 701	53
herav aksjer og andeler	266 506	20	233 229	19
herav obligasjoner og sertifikater	432 497	32	411 407	33
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	1 361 564	100	1 257 513	100
herav eiendeler i selskapsporteføljen	133 654	10	122 443	10
herav eiendeler i kollektivporteføljen	1 005 095	74	951 270	76
herav eiendeler i investeringsvalgporteføljen	221 911	16	183 020	15
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfaste forpliktelser	995 374	73	938 248	75
herav premiereserve	872 723	64	838 140	67
herav tilleggsavsetninger	35 607	3	30 760	2
herav kursreguleringsfond	45 713	3	35 178	3

SKADEFORSIKRINGSSLESKAPER

43 skadeforsikringsforetak (uten captives, Gard, Skuld og DNK)

Tall i mill. kroner og prosent av premieinntekter f.e.r.

RESULTAT	1.-3. kvartal 2016		1.-3.kvartal 2015	
	Mill. kr	% av premie	Mill. kr	% av premie
Premieinntekter f.e.r.	30 825		29 222	
Erstatningskostnader f.e.r.	21 827	70,8	20 508	70,2
Forsikringsrelaterte driftskostnader	4 837	15,7	4 910	16,8
Resultat av teknisk regnskap	4 357	14,1	4 069	13,9
Netto inntekter fra investeringer	2 918	9,5	899	3,1
herav renteinntekt og utbytte på finansielle eiendeler	1 622	5,3	1 570	5,4
herav verdiendringer	-371	-1,2	-1 758	-6,0
herav gevinster ved realisasjon	1 761	5,7	1 258	4,3
Resultat av ikke teknisk regnskap	2 950	9,6	952	3,3
Resultat før skattekostnad	7 307	23,7	5 021	17,2

BALANSE	30.09.2016		30.09.2015	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Investeringer	103 501	79,2	99 556	79,4
Bygninger og andre faste eiendommer	304	0,2	528	0,4
Datterforetak, tilknyttet foretak og felleskontrollerte foretak	10 273	7,9	12 023	9,6
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	21 800	16,7	22 684	18,1
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	70 669	54,1	63 801	50,9
herav aksjer og andeler	12 996	9,9	12 978	10,3
herav obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	54 346	41,6	48 670	38,8
Gjenforsikringsandel av brutto forpliktelser i skadeforsikring	5 935	4,5	5 823	4,6
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	130 699	100,0	125 452	100,0
Egenkapital	41 252	31,6	42 452	33,8
Forsikringsforpliktelser brutto	71 839	55,0	71 579	57,1
herav avsetning for ikke opptjent bruttopremie	19 276	14,7	18 987	15,1
herav brutto erstatningsavsetning	51 660	39,5	51 778	41,3

7 Tabeller for grupper av banker

Tabell 7.1: Resultatposter for gruppen av de 8 store bankene

	1.-3.kv.16		1.-3.kv.15	
	Mill.kr.	% av GFK	Mill.kr.	% av GFK
Netto renteinntekter	42 016	1,39	41 911	1,39
Andre inntekter	21 199	0,70	21 484	0,71
herav verdiendr. finansielle instrumenter	5 722	0,19	6 826	0,23
Driftskostnader	25 709	0,85	26 347	0,88
herav lønn og personalkostnader	14 175	0,47	14 236	0,47
Resultat før tap	37 507	1,24	37 047	1,23
Tap på utlån	8 190	0,27	1 987	0,07
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	-5	0,00	-54	0,00
Resultat før skatt	29 322	0,97	35 114	1,17
Skattekostnad	6 371	0,21	8 800	0,29
Resultat etter skatt	22 950	0,76	26 314	0,87
EK-avkastning	10,7		13,8	

Tabell 7.2: Balanseposter for gruppen av de 8 store bankene

	30.09.16		30.09.15		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	3 795,2		3 884,7		-2,3
Brutto utlån til kunder	2 688,0		2 657,5		1,2
... Inkl. utlån i gruppeeide OMF-foretak	2 809,8		2 776,8		1,2
Tapsnedskrivninger på utlån	-23,1	-0,9	-18,6	-0,8	24,1
herav individuell tapsnedskrivning	-15,0	-0,6	-14,1	-0,6	6,4
herav gruppenedskrivning	-8,1	-0,3	-4,6	-0,2	78,8
Brutto misligholdte utlån	31,8	1,2	27,5	1,0	15,6
Gjeld til kredittinstitusjoner	437,6		535,3		-18,2
Innskudd fra kunder	1 594,8		1 582,4		0,8
Verdipapirgjeld	1 153,8		1 181,2		-2,3
Innskuddsdekning (%)	59,3		59,5		

Tabell 7.3: Resultatposter for gruppen av de 24 mellomstore bankene

	1.-3.kv.16		1.-3.kv.15	
	Mill.kr.	% av GFK	Mill.kr.	% av GFK
Netto renteinntekter	13 675	2,35	11 218	2,19
Andre inntekter	3 780	0,65	2 156	0,42
herav verdiendr. finansielle instrumenter	641	0,11	-280	-0,05
Driftskostnader	7 039	1,21	6 466	1,26
herav lønn og personalkostnader	3 002	0,52	2 957	0,58
Resultat før tap	10 416	1,79	6 907	1,35
Tap på utlån	1 343	0,23	1 166	0,23
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	0	0,00	-33	-0,01
Resultat før skatt	9 073	1,56	5 774	1,13
Skattekostnad	2 052	0,35	1 444	0,28
Resultat etter skatt	7 020	1,21	4 330	0,84
EK-avkastning	13,5		9,5	

Tabell 7.4: Balanseposter for gruppen av de 24 mellomstore bankene

	30.09.16		30.09.15		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	792,2		726,6		9,0
Brutto utlån til kunder	671,4		627,0		7,1
... Inkl. utlån i gruppeeide OMF-foretak	736,4		692,0		6,4
Tapsnedskrivninger på utlån	-6,1	-0,9	-9,6	-1,5	-36,5
herav individ. tapsnedskr.	-2,7	-0,4	-6,4	-1,0	-57,7
herav gruppenedskrivning	-3,4	-0,5	-3,2	-0,5	5,2
Brutto misligholdte utlån	10,4	1,5	8,6	1,4	21,3
Gjeld til kredittinstitusjoner	41,7		36,8		13,2
Innskudd fra kunder	385,6		359,0		7,4
Gjeld ved utst. av verdipapirer	265,6		241,4		10,0
Innskuddsdekning	57,4		57,3		

Tabell 7.5: Resultatposter for gruppen av de 94 mindre bankene

Resultatrapport for finansforetak, 1.-3. kvartal 2016

Tabeller for grupper av banker

	1.-3.kv.16		1.-3.kv.15	
	Mill.kr.	% av GFK	Mill.kr.	% av GFK
Netto renteinntekter	5 286	2,16	4 655	2,03
Andre inntekter	2 068	0,84	1 480	0,64
herav kursgev. finansielle instrumenter	260	0,11	-136	-0,06
Driftskostnader	3 676	1,50	3 445	1,50
herav lønn og personalkostnader	1 677	0,68	1 649	0,72
Resultat før tap	3 678	1,50	2 690	1,17
Tap på utlån	379	0,15	239	0,10
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	-135	-0,06	-2	0,00
Resultat før skatt	3 434	1,40	2 453	1,07
Skattekostnad	685	0,28	619	0,27
Periodens resultat	2 749	1,12	1 834	0,80
EK-avkastning	10,9		8,1	

Tabell 7.6: Balanseposter for gruppen av de 94 mindre bankene

	30.09.16		30.09.15		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	339,3		297,0		14,2
Brutto utlån til kunder	282,6		257,1		9,9
... Inkl. utlån i gruppeeide OMF-foretak	356,0		322,0		10,5
Tapsnedskrivninger	-2,1	-0,8	-1,9	-0,7	12,4
herav individ. tapsnedskr.	-1,1	-0,4	-1,0	-0,4	11,2
herav gruppenedskrivning	-1,0	-0,4	-0,9	-0,4	13,6
Brutto misligholdte utlån	4,6	1,6	4,2	1,6	8,5
Gjeld til kredittinstitusjoner	5,3		21,4		-75,1
Innskudd fra kunder	243,5		224,7		8,4
Gjeld ved utst. av verdipapirer	45,0		40,3		11,7
Innskuddsdekning	86,2		87,4		

